

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць. **Головний редактор:** Т. Гранчак, д-р наук із соц. комунікацій, ст. наук. співроб., заввідділу політологічного аналізу. **Редакційна колегія:** Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.

Адреса редакції: НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2004@ukr.net, www.nbuv.gov.ua. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 11

ЗМІСТ

Коротко про головне

Президент України П. Порошенко назвав критерії вступу України до ЄС

Аналітика

Тарасенко Н.

Перший рік президентства П. Порошенка в оцінках експертів

Економічний ракурс

Кулицький С.

Грошовий обіг і розвиток фінансово-економічної ситуації в Україні
(Початок. Закінчення в наступному номері)

Партійна позиція

Потіха А.

**Перспективи участі партії «Блок Петра Порошенка»
в майбутніх виборах до місцевих органів влади**

В об'єктиві – регіон

Гранчак Т.

**Призначення М. Саакашвілі головою Одеської ОДА:
чи відбудеться «грузинське диво» в українських реаліях**

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти
Загальна характеристика наукової і науково-технічної діяльності
Діяльність науково-дослідних установ
Інноваційні розробки та технології
Відновлювані джерела енергії
Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів
Освіта та кадрове забезпечення в Україні
Наука і влада

Проблеми інформатизації

Матеріали до Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація»
(м. Київ, НБУВ, 6–8 жовтня 2015 р.)

Ворошилов О.

Інформаційно-аналітичний чинник у діяльності сучасної бібліотеки

Коротко про головне

Президент України П. Порошенко назвав критерії вступу України до ЄС

Для вступу в Європейський Союз Україна має відповідати Маастрихтським і Копенгагенським критеріям – це стосується рівня освіти, промисловості, ВВП, демократії, свободи, боротьби з корупцією, незалежності судової гілки влади. Про це сказав Президент України П. Порошенко під час зустрічі з лідерами шкільного самоврядування у День захисту дітей, повідомляє прес-служба глави держави.

За словами П. Порошенка, це «велика кількість реформ, які, впевнений, доведеться робити мені, політичним силам і з вашою допомогою. Я на вас дуже розраховую».

За його словами, українці продемонстрували чітке бажання інтеграції з ЄС і змінили ставлення європейців до перспективи членства України.

«У листопаді 2013 р. українці вийшли на вулиці не для того, щоб вимагати підвищення зарплат чи зниження податків, вони прагнули свого європейського майбутнього. Думаю, що дуже мало країн в Європі так боролися за своє майбутнє і заплатили таку велику ціну, як це зробила Україна», – сказав Президент.

П. Порошенко позитивно оцінив ініціативи зі створення шкільних «парламентів», «Кабінетів Міністрів». За його словами, «це добрий спосіб підготуватися до дорослого життя і приймати це вже як свідомий та відповідальний вибір».

Відповідаючи на запитання школярів, зокрема про потребу реформування системи інтернатів і будинків дитини, П. Порошенко сказав, що такі заклади є радянським залишком і в Європі такого немає. Президент упевнений, що має бути змінено ставлення до сиріт і ліквідовано бюрократичні перешкоди для всиновлення дітей.

Раніше Президент повідомляв, що Україна має виконати умови для подачі заявки на членство в ЄС через п'ять років (*Офіційне інтернет-представництво Президента України (<http://www.president.gov.ua>). – 2015. – 1.06*).

Аналітика

Н. Тарасенко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Перший рік президентства П. Порошенка в оцінках експертів

25 травня минув рік, як на позачергових виборах Президентом України було обрано П. Порошенка. За нього проголосували 54,7 % виборців, що забезпечило завершення виборів в один тур.

Експерти оцінюють перший рік президентства П. Порошенка неоднозначно. З одного боку, він досягнув поступу в стримуванні російської агресії, розбудові української армії, боротьбі з корупцією, завдяки дипломатичним зусиллям мобілізував світову спільноту на підтримку України, з іншого, зазначають політологи, – припустився низки кадрових помилок, не виконав деяких передвиборних обіцянок.

Найпопулярніша методика, яку багато хто використовує для коментування першого року президентства П. Порошенка, – це оцінка виконання його передвиборної програми, що називалася «Жити по-новому!». Однак, на думку керівника Центру політичного аналізу «Пента» політолога В. Фесенка, використовуючи цю методику, слід враховувати дві обставини. По-перше, повномасштабна оцінка виконання передвиборчих обіцянок коректна ближче до завершення терміну президентських повноважень. Не дуже справедливо вимагати виконання всіх обіцянок уже за перший рік президентства. По-друге, і це ще більш важливо, перший рік президентства П. Порошенка виявився найскладнішим, найбільш проблемним і драматичним за весь період існування незалежної Української держави з 1991 р. Ні в кого з його попередників не було таких критичних викликів і ризиків. Причому загрози ці існували та існують не тільки для Президента, а й для всієї держави. Можливо, П. Порошенку рік тому здавалося, що існуючі проблеми вдасться розв'язати досить швидко, але, як показав подальший розвиток подій, криза виявилася більш масштабною і гострою, ніж уявлялося навесні 2014 р., а розв'язання існуючих проблем вимагає набагато більше часу й зусиль, ніж здавалося рік тому.

Аналогічний підхід до оцінки першого року президентства П. Порошенка застосовує політичний експерт Є. Магда. «Слід сказати, що ніхто з колишніх президентів не стикався з такими проблемами і обставинами. В умовах побудови нової країни Україна опинилася в центрі уваги, відповідно виникли завищені вимоги й очікування. У зовнішній політиці Україна зробила суттєві кроки вперед. Позитивним аспектом є те, що почалося відновлення Збройних сил, але воно ще буде продовжуватися тривалий час. У цілому, рано говорити про те, що передвиборча програма виконана, але й пройшло не п'ять років. За рік зроблено все можливе», – вважає Є. Магда.

Як зауважила директор Фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва», соціолог І. Бекешкіна, П. Порошенко отримав країну, яка була в ситуації відсутності реальної влади, особливо на місцях вона просто

розвалювалася. Верховна Рада була частково переформатована, формально була законоправною, але насправді значною мірою втратила свою легітимність, тому що втратила легітимність Партія регіонів, яка раніше цементувала більшість. «Ми вже забули, які були величні плани захоплення всієї «Новоросії» – восьми областей. Тоді це було на слуху і про це постійно говорили в Росії. Тож Порошенко зумів втримати країну, він і його команда, налагодили оборону. Коли він говорив, що АТО закінчиться до чергової річниці Незалежності України, можливо, так і було б, але ніхто не прогнозував, що Росія повною мірою втрутиться в ситуацію своїми збройними силами. Тому ця обіцянка не була виконана», – зазначає соціолог.

Директор Інституту політичного аналізу і міжнародних досліджень С. Толстов головним досягненням П. Порошенка називає те, що він своїм обранням на пост Президента легітимізував владу, яку до того у західній пресі називали тимчасовим урядом. Таким чином він частково подолав політичну кризу в країні. Що стосується надбань П. Порошенка, то це підтримка загального напрямку реформування і встановлення відносин із Заходом, які дозволили залучити суттєву допомогу.

За словами В. Фесенка, П. Порошенко відіграв досить активну роль у реалізації потужного суспільного запиту на якісне оновлення влади і потреби в політичній стабілізації, що виникли після перемоги Євромайдану. За ініціативою і під тиском Президента відбулися дострокові парламентські вибори, у результаті яких абсолютна більшість місць у Верховній Раді нині належить партіям Майдану, а не колишнім регіоналам. При всіх суперечностях всередині парламентської коаліції, вона працює досить результативно.

Для оцінки діяльності Президента на першому році його повноважень також дуже важливо зафіксувати ступінь його впливу в рамках діючої політичної системи. У цьому плані стартовий період президентства П. Порошенка був досить успішним, стверджує В. Фесенко. Не змінюючи парламентсько-президентську форму правління і не розширюючи своїх формальних повноважень, Президенту вдалося стати ключовою фігурою системи державної влади. Зараз, переконаний політолог, це очевидно навіть для А. Яценюка, який як Прем'єр-міністр України деякий час тому претендував на роль другого (рівнозначного Президенту) центру влади в політичній системі країни. Тоді багато хто, і всередині країни, і серед міжнародних партнерів, побоювалися повторення історії 2005 р. – конфлікту між Президентом і Прем'єр-міністром, локальні прояви якого час від часу виникали між П. Порошенком і А. Яценюком. Але саме Президент грав вирішальну роль і в їх подоланні, і в забезпеченні компромісних основ для продовження цього політичного партнерства. Наприкінці липня минулого року, після емоційної заяви А. Яценюка про відхід з поста Прем'єр-міністра, саме П. Порошенко умовив його залишитися. Президент навіть пропонував А. Яценюку створити спільну партію. Правда, проект цей не відбувся. Після успішного виступу «Народного фронту» на парламентських виборах П. Порошенко погодився на продовження прем'єрства А. Яценюка. Багато хто тоді поражував це політичною поразкою Президента. Та, як виявилось згодом, від цього П. Порошенко тільки

виграв, а ось А. Яценюк швидше втратив (як мінімум в рейтингу). Сильним ходом Президента у зміцненні «шлюбу за розрахунком» з «Народним фронтом» стало призначення одного з лідерів цієї партії – О. Турчинова – секретарем Ради національної безпеки і оборони України. І зараз, незважаючи на всі розмови про протистояння Президента і Прем'єр-міністра, їх фракції в парламенті спільно протистоять не тільки опозиції, але часто і «малим фракціям» коаліції.

Ключова проблема першого року президентства П. Порошенка – розв'язання кризи на Сході країни. Президент намагався її вирішити як військовими, так і дипломатичними засобами. Мирний план П. Порошенка, висунутий в червні 2014 р., фактично був проігнорований сепаратистами. Потім була зроблена військова спроба розв'язання кризи. Вдалося звільнити більше половини окупованої території Донбасу. Можливо, антитерористичну операцію в регіоні і вдалося б завершити протягом трьох місяців, але в конфлікт активно втрутилася Росія, яка спочатку поставляла найманців і зброю, а із серпня 2014 р. кинула в зону бойових дій свої військові підрозділи. Знову різко зросла загроза прямого і масштабного військового зіткнення з Росією, яке могло вийти за межі Донбасу. І перші і другі мінські домовленості стали вимушеним кроком, «меншим злом». Вони не вирішують проблеми в цілому, але зменшують ризики великої війни і хоча б відносно стабілізують військову ситуацію в зоні конфлікту, а, отже, дають країні необхідний перепочинок для відновлення сил і зміцнення обороноздатності. Зараз вже очевидно, що у війні, що виникла рік тому, не буде швидкої перемоги, і результат цієї війни буде залежати не тільки від українського керівництва.

Титанічні зусилля, спрямовані на встановлення миру на Донбасі, експерти однозначно зараховують в актив П. Порошенку, щоправда, наголошуючи, що у пошуках миру на сході Президент мовчить про анексований Крим, хоча повернення півострова було серед його передвиборчих обіцянок.

«У мирному плані Порошенко, і в тих документах, які слідували мирному плану Порошенко, жодного разу не згадується Крим. Хоча з Криму, по великому рахунку, все й почалося. Саме військова агресія Росії, окупація й анексія Криму стала початком війни», – нагадує голова правління Міжнародного центру перспективних досліджень В. Філіпчук. Та аби повернути Крим чи закінчити війну на Донбасі, одного чи навіть кількох років явно замало, додають фахівці.

Поступово відновлюється обороноздатність країни. Рік тому в країні фактично не було армії. У травні – червні минулого року військові дії на сході України вели добровольчі батальйони й окремі боєздатні армійські підрозділи. За рік і число військовослужбовців, і кількість військової техніки у складі Збройних сил України в зоні конфлікту зросла в кілька разів. Звичайно ж, проблем в армії (і з постачанням, і з військовим керівництвом, і з багатьом іншим) залишається багато, але прогрес очевидний.

«За Президента Порошенка вперше зароджується належне ставлення до української армії, яка перетворюється на становий хребет країни. Будуються укріплення й стабілізується лінія контакту з бойовиками. З одного боку, це заморожує конфлікт, з іншого боку, демонструє, що «русский мир» – це

цілковита руїна, що бойовики та росіяни не здатні до жодної конструктивної діяльності. Серйозно знизилась терористична активність в Одесі й Харкові – це теж успіх», – наголосив політолог О. Палій.

«За рік президентства Порошенко зробив рівно стільки, скільки міг зробити, – вважає політолог К. Бондаренко. – Головна заслуга Порошенка – це те, що він намагався хоча б зменшити загострення пристрастей, декларувати миролюбну риторичку. Порошенко намагався зменшити військові оберти, в тому сенсі, що не ввів під тиском свого оточення та інших політиків військового стану», – зазначає експерт.

Політолог, координатор руху «ЧЕСНО» А. Круглашов наголосив, що «Порошенко дійсно зміг відповідати позиціонуванню миру, а не війни. Безумовно, це позитив. Вдалося комунікувати з суспільством і виявляти факти російської агресії. Важливим моментом є прийняття антикорупційного пакета законів. Порошенко робив кроки назустріч для спілкування з громадянським суспільством. Позитивним аспектом також є те, що в уряді є іноземці. Це свого роду здатність домовлятися заради спільних цілей і намірів. У цілому, спостерігається прогрес у зовнішній політиці країни».

«Головна заслуга Президента Порошенка в тому, що Україна втратила мінімально з того, що насправді могла втратити під час війни, – зауважує політолог В. Каспрук. – Україна залишилася незалежною. Незважаючи на великий вплив Москви і роль РФ в Європі, незважаючи на погрози Кремля на адресу нашої країни, Україна все ж стала в рази ближчою до Європи і продовжує рухатись в європейському напрямку, а Захід надає підтримку Україні. За умови війни мало хто зміг би зробити більше, ніж зробив Порошенко».

У розв'язанні проблеми війни і миру важливу роль відіграла зовнішня політика, яка стала «коником» Президента П. Порошенка. В Україні вперше з'явився Президент-дипломат, який вільно володіє англійською мовою і встановив прямі й регулярні контакти з провідними світовими лідерами. «Мені здається, що Президент користується підтримкою західних партнерів, добре виглядає на переговорах. Він є хорошим дипломатом, намагається взяти для України все, що можна. Видно, що людина бореться за Україну в дипломатичній сфері», – зауважив у цьому контексті політолог О. Палій.

Головний зовнішньополітичний напрям – європейська інтеграція України – отримав конкретне досягнення – підписання Угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі з ЄС. З 1 січня 2016 р. ЗВТ з Євросоюзом запрацює у повному обсязі.

«Європейський курс став поступальним і незворотнім. Для контрасту варто на мить повернутися в листопад 2013-го на Вільнюський саміт, аби зрозуміти, як кардинально змінилася ситуація. Стосунки з ЄС вийшли на принципово новий рівень», – підкреслив співдиректор програм з зовнішньої політики Центру ім. Разумкова М. Пашков.

Очікувалося, що в травні 2015 р. ЄС може заявити про надання Україні безвізового режиму з 1 січня 2016 р., але війна і глибока економічна криза в Україні породили у частини політиків в ЄС побоювання, що безвізовий статус

для громадян України може спровокувати хвилю біженців і трудових мігрантів з України до Євросоюзу. Відіграли також свою роль інтриги Росії і, на жаль, неповне виконання наших зобов'язань щодо підготовки умов для лібералізації візового режиму. Тим не менш, боротьба за безвізовий режим для України у відносинах з ЄС триває і, за прогнозами експертів, це завдання буде вирішено в найближчій перспективі.

Політичний експерт, экс-нардеп Т. Чорновіл також назвав рік правління П. Порошенка позитивним саме з точки зору оборонної та міжнародної діяльності. «Я говорив би про позитивну оцінку його діяльності. Умови, в яких доводилося йому діяти, були дійсно вражаючі. Президент відповідає за питання безпеки, за питання оборони, за питання міжнародної політики, за питання дотримання конституційних прав і свобод. Це його сфери відповідальності, і він достатньо добре справився з цими завданнями у такий складний час», – зазначив

Т. Чорновіл.

Політтехнолог Т. Березовець так само позитивно оцінив діяльність нинішнього Президента у зовнішній політиці, а також у боротьбі з корупцією. «Зовнішньополітичний вектор був достатньо успішним. Він зміг побудувати потужну коаліцію на захист України, куди увійшли і США, і європейські країни. Україна отримала всі міжнародні транші МВФ, які були можливі. Україна почала переорієнтовувати свій експорт із російського ринку на ринок Європейського Союзу. Вперше за довгі роки ухвалена велика кількість законів із євроінтеграції та боротьби з корупцією, розпочалася деолігархізація країни», – вважає Т. Березовець. За його словами, ознаками деолігархізації є звільнення з посади губернатора І. Коломойського, а також фактичне позбавлення Д. Фірташа права на оренду енергокомпаній.

Водночас редактор інтернет-видання «Наші Гроші» О. Шалайський додає, що Президент зробив певні кроки щодо кожного великого олігарха: «Абсолютно чіткі кроки по Коломойському з «Укртатнафтою», по Фірташу з Іршанським ГЗК і газовим свердловинам, по Ахметову з ціною вугілля і так далі. Інша річ, що поки ці кроки не стали такими кардинальними, щоб ми відчували, щоб олігархи почали пиццати».

Разом з тим обмеженими й половинчастими експерти назвали результати діяльності Президента в таких сферах, як подолання корупції, реформування судів та державної влади. З одного боку, закладаються інституційні передумови для боротьби з корупцією (антикорупційне законодавство, формування Національного антикорупційного бюро), вже є і арешти високопосадовців, а з іншого – суспільство і наші міжнародні партнери очікують набагато більш рішучої, системної та результативної боротьби з корупцією, говорить В. Фесенко.

«Наявні певні зрушення в плані боротьби з корупцією. Це видно й за поведінкою чиновників, і за поведінкою даїшників. У країні з'являється можливість вести бізнес без хабарів, оскаржувати корупційні дії в силових органах. Разом із тим, ми побачили, що люди мають змогу відкупитися через

заставу, й поки що влада не ліквідувала можливість внесення застави в разі серйозних злочинів», – наголосив О. Палій.

Політолог також нагадав, що не завдано належного удару по ядру сепаратистів. «Єфремов то затримувався, то відпускався. Люди повинні бачити чіткі однозначні рішення. Така половинчастість і беззубість є дуже шкідливою. Справедливість потрібно наводити більш рішуче», – сказав він.

Зокрема, це стосується кадрового складу суддівського корпусу. «Зміни в судовій системі є половинчастими. Звичайно, таких блюзнірських рішень, як раніше, немає, але можливість цього залишається, бо на посадах і надалі сидять ті самі люди, розбещені корупцією», – зазначив політолог.

Схожа ситуація і зі здійсненням реформ, які хоч і дещо активізувалися, але темпи їх залишають бажати кращого. Успішність реформ і подолання економічної кризи чи не вирішальною мірою залежить від ефективних реформаторів. І тут ми бачимо дуже неоднозначну ситуацію. Очевидний величезний дефіцит талановитих менеджерів, незалежних від партійних рейтингів і бізнес-впливів, і здатних на проведення радикальних реформ. У цих умовах Президент ініціював сміливий кадровий експеримент із залученням в уряд реформаторів-іноземців і здібних топ-менеджерів зі сфери бізнесу. Але в кадровій політиці Президента були і явні прорахунки, частину яких він, щоправда, встиг виправити.

Експерти зійшлися на думці, що основними помилками Президента П. Порошенка були кадрові призначення: В. Гелетея міністром оборони, В. Яреми – на посаду Генерального прокурора України, В. Гонtareвої – главою НБУ. Політичний експерт Ю. Палійчук, зокрема, вважає, що через ці кадрові рішення Президент спрямував на себе негатив, пов'язаний з діяльністю згаданих посадовців.

На думку аналітиків, саме тому, що посаду Генпрокурора обіймали некомпетентні люди, не були належним чином розслідувані розстріли на Майдані. «Це провал. Тому що був призначений некомпетентний прокурор Ярема. Всі ці справи у кращому випадку затягувалися, у гіршому — були розвалені корупційною складовою. Обіцянка не виконана, і це викликає критику всередині країни та за кордоном. Також я вважаю помилкою призначення міністром оборони Гелетея. Крім того, помилковою була підтримка Кличка на виборах мера Києва. Велика кількість корупційних земельних скандалів і взагалі – Кличко не впорався. З приводу Гонtareвої – безумовно, частково критика обґрунтована, але це солідарна відповідальність уряду і Нацбанку», – уточнив Т. Березовець.

За словами першого Президента України Л. Кравчука, у П. Порошенка відсутня системна кадрова політика. «Помилки в кадрових рішеннях часто настільки очевидні, що викликають подив. Президент шукає кадри у своєму близькому оточенні, насамперед у своїй бізнес-сфері. Я вважаю це помилкою.

Порошенко не розширює кадрові пошуки, використовуючи можливість застосувати іноземний досвід. Але тут потрібно бути дуже обережним, практика показала, що не всі іноземці приживаються в Україні. Один або два з'являються в галузі, а решта – старі, система не змінена. Старі схеми, старі

підходи, і людина не приживається. Це не так просто – поміняти все за допомогою одного міністра. Хоча використовувати іноземців треба, я цього не заперечую, але за Україну повинні відповідати українські громадяни, люди, які тут живуть і працюють», – зауважив Л. Кравчук.

Політолог О. Кочетков зазначив, що Президент оточив себе людьми в Адміністрації Президента та парламенті, з якими йому комфортно працювати.

«Порошенко не вийшов на масштаб держави. Він успішний бізнесмен-переговорник. Використовує ті самі прийоми, які принесли йому успіх у бізнесі. Але вони не підходять для управління державою. Ще Порошенко звик, що у бізнесі працює абсолютна вертикаль. Не хоче чути протиріч, заперечень, навіть запитань. Оточив себе людьми, які не можуть сказати, що так не можна робити. Не чув таких слів за весь час на посаді президентства від власного оточення. Немає авторитетних людей, які можуть підказати. Порошенко вважає, що знає краще всіх. Тобто він найкращий генеральний прокурор, керівник Генерального штабу, економіст. Тому йому потрібні тільки виконавці. Але держава – це не бізнес. Йому це треба змінювати, якщо ні, то люди змінюватимуть його. Суспільство не зможе чекати», – переконує експерт.

Багато недопрацювань відзначають експерти у сфері будівництва армії. Як стверджує директор Центру досліджень армії, конверсії і роззброєння В. Бадрак, реформування армії відбувається повільно, і перспективи стрімкого зростання можливостей ЗСУ поки що немає.

По-перше, лише майже через рік було затверджено Стратегію нацбезпеки – це дуже пізно. Досі ми не маємо Воєнної доктрини. Військові фахівці визнають, що цей факт суттєво гальмує розвиток оборонних спроможностей, створює умови для подвійних стандартів у секторі безпеки (оскільки навіть через рік війни ворог чітко не проголошений ворогом). Ці документи могли б з'явитися ще у серпні-вересні минулого року. Саме на підставі них мали б створюватися програми з реформування ЗСУ та інших формувань, а також інші важливі керівні документи, серед яких Програма розвитку озброєнь та військової техніки. Отже, реформування військового сектору (на чому наполягають західні партнери) здійснюється в ручному, спорадичному режимі – без адекватної нормативно-правової бази. Тому увесь процес відбувається на основі однобокого суб'єктивного бачення. Через це Україна будує армію старого, радянського, типу, але, на відміну від радянської громіздкої армії, у нас не формуються стратегічні компоненти зі стратегічним озброєнням, яке б могло бути зброєю стримування. Тобто, було обрано найгірший шлях будівництва армії.

«Чому в Стратегії нацбезпеки не позначено курс на професійну армію, поки що не зрозуміло. Боюсь, цього може не бути і у новій Воєнній доктрині. Люди з військовим досвідом, які демобілізуються після року служби та участі в АТО, могли б залучатися в якості ядра нового професійного війська. Звичайно, за рік-два професійну армію створити неможливо, але, у разі обрання відповідного курсу, до кінця 2015 року Україна могла б створити професійне ядро з 5–7 тис. військовослужбовців у якості найпотужніших сил стримування», – додає експерт.

Із озброєнням сил оборони країни ситуація така ж сама. «Укроборонпром» охоплює не більше 30 % можливостей української оборонної промисловості, що може задовольнити потреби армії на 40%, за найоптимістичнішими прогнозами. Упродовж року Верховний Головнокомандувач не попіклувався, щоб в оборонній промисловості був керівник – єдиний координатор, при цьому – у виконавчій владі. Перенесення управління обороною в РНБОУ є помилковим, бо це може призвести до ручного управління нею, і тоді ніхто не буде відповідати за координацію дій (серед іншого, такий факт буде яскравим свідченням суперництва між главою держави та главою уряду за владу, що в умовах війни є занадто ризикованим для самої держави), переконує В. Бадрак.

Навіть за умови створення вертикалі військово-технічного співробітництва (ВТС) в РНБОУ та попри заяви про мільярдні контракти і проекти, зараз немає перспективних проектів військово-технічного співробітництва і спільного створення систем озброєння з європейськими країнами. Реальні проекти могли б перетягнути іноземні країни зі статусу партнерів у статус союзників України. «Результат ВТС має бути у тому, щоб створити зброю стримування, а на це потрібно 5–7 років. Є значні проблеми і в розумінні того, як це робити, і в самих діях. Перспективи є, нас навіть підштовхує Штаб-квартира НАТО, для цього вона провела декілька раундів переговорів, але результатів не видно. Так, шлях до отримання західних технологій і започаткування конкретних проектів довгий, але його потрібно пройти. Це величезна робота, але її потрібно зробити. Хіба Україна гірша за, скажімо, ПАР, яка вже десятиліття успішно співпрацює з країнами НАТО, спільно виробляє навіть високотехнологічні ракети?!

Можливо, всі ці недоліки пов'язані з незрозумілою та непрозорою кадровою політикою Верховного Головнокомандувача. Незважаючи на дорікання, багато фахівців, експертів та політиків казали йому про недоліки у кадровій політиці. З одного боку, існує кадровий голод, з іншого – призначаються люди, які не є фахівцями.

Дотепер воєнний фактор тримається на патріотизмі окремих людей і на тому, що волонтери й надалі забезпечують армію. А в самій армії стоять патріоти, які готові боронити державу до останнього. Завдяки тому, що у ворожій сторони підірвана мотивація, наша мотиваційна сфера перемагає і Україна залишається переможцем в нинішній ситуації. Але якщо ми говоримо про перспективи та стратегії, то без створення системи стримування, наша держава роками знаходитиметься в ситуації, коли потрібно весь час відбиватися від агресії. У результаті будуть гинути люди, а від влади ми чутиremo, що «не можна відповідати, бо це може призвести до провокацій», – резюмує фахівець.

Однією з найбільш критикованих експертами та суспільством невиконаних обіцянок П. Порошенка залишається дистанціювання від бізнесу. Посівши найвищу посаду у державі, де Конституція не дозволяє Президентові займатися підприємницькою діяльністю, П. Порошенко запевняв, що передав увесь бізнес в управління міжнародним структурам. Вони ж мають продати усе, чим він володіє.

Найбільша частка у бізнесі – це кондитерська галузь. Корпорація Roshen – 18-а за потужністю у світі – дає найбільші прибутки завдяки чотирьом

фабрикам в Україні, а також потужностям в Угорщині, Литві та Росії. Окрім того, як повідомляли протягом останніх років українські та іноземні медіа, П. Порошенко володіє акціями заводу «Ленінська кузня» і Севастопольського морського заводу, кількома продовольчими компаніями. Серед бізнесу також підприємства з виробництва скла та крохмалю, страхова компанія, Міжнародний інвестиційний банк. У медіасфері, окрім 5 телеканалу – ще кілька ТРК у Києві, Одесі, Дрогобичі.

Поки що не вдалося продати нічого. П. Порошенко каже, що не має часу і можливості цим займатися. Він також запевняє, що бізнесом теж не займається. «Президент зараз не займається бізнесом. І він справді намагається продати все і передусім свій головний бізнес – Roshen. Однак кон'юктура зараз не просто погана, а дуже погана. Інвестори не хочуть сюди заходити. Навіть за хорошої кон'юктури такі продажі швидко не відбуваються. Тому поки що нічого аномального немає. Враховуючи загальну ситуацію і інвестиційний клімат, усе йде цілком нормально», – стверджує глава Адміністрації Президента Б. Ложкін.

Сам П. Порошенко також говорив про труднощі з продажем, які від нього не залежать. «Коли я намагався продати, наприклад, мої активи в Росії, вони були негайно арештовані російським урядом, не даючи мені такої можливості, адже неможливо продати те, що перебуває під арештом. І моя власність у Росії була конфіскована. І вони намагалися використати це як метод здійснення тиску», – пояснював Президент.

Досі у ЗМІ з'являлися повідомлення про те, що швейцарська компанія Nestle зацікавлена купити Roshen за 1 млрд дол, у той час як початкова ціна, запропонована уповноваженими інвесткомпаніями, становить 3 млрд дол.

Тим часом генеральний директор Roshen В. Москалевський в інтерв'ю агентству Bloomberg сказав, що він більше зацікавлений у подальшій розбудові підприємства, аніж у його продажу.

«Я працюю тут заради прибутку компанії, а не для продажу. Якщо я будую будинок, щоб продати, я роблю це по-іншому, ніж коли будую його для того, щоб у ньому жити», – сказав В. Москалевський.

Тим часом конфлікт на Донбасі і анексія Криму позначилися і на бізнесі П. Порошенка: у Маріуполі кондитерська фабрика із лютого 2015 р. не працювала, а у квітні її взагалі закрили.

ЗМІ багато писали про «націоналізацію» самопроголошеною владою Севастополя – поміж інших 35 об'єктів міста – Севастопольського морського заводу, контрольним пакетом акцій якого також володіє П. Порошенко. Після відповідного рішення «уряду» Севастополя у березні 2015 р. він з'явився у державному реєстрі Росії як державне підприємство.

Увесь час практично нічого не повідомляється про те, що відбувається із іншими бізнес-структурами Президента. Згадується лише 5-й телеканал, який П. Порошенко не планує продавати, і про це він заявляв ще рік тому.

Через затримку із продажем бізнесу на адресу Президента лунають звинувачення у конфлікті інтересів і у невиконанні передвиборчих обіцянок. «Цілком очевидно, що Петро Порошенко був і лишається одним із найпотужніших олігархів в Україні. У політичних кулуарах зараз жартують,

що, мовляв, у Президента є одне завдання з деолігархизації країни – зробити так, щоб лишився один олігарх. Темпи, якими бізнес Президента продається, дають підстави припускати, що цей процес триватиме до кінця його президентських повноважень. Або ж Президент не планує бути Президентом усі 5 років», – вважає журналіст і автор книг про впливових українських політиків і бізнесменів С. Руденко.

Політолог, директор соціологічної служби «Український барометр» В. Небоженко каже про політичні наслідки для Президента через відсутність змін у його статусі. «Це може мати дуже серйозні політичні наслідки для Петра Порошенка. Бо як може сприйматися президент-олігарх, коли через війну економіка впала, добробут людей знизився, а його статки зросли?», – сказав політолог.

«З іншого боку – як олігарх може виконати іншу обіцянку – про боротьбу із олігархами? Він не може їх зібрати і запропонувати стійкий договір перемир'я, бо вони в один голос скажуть: почни з себе. Адже вони просто олігархи, а у нього ще й вся повнота влади», – додає В. Небоженко.

Проте глава АП Б. Ложкін каже, що називати П. Порошенка олігархом неправильно. «У Президента немає бізнесу у тих сферах, які традиційно призводять до конфлікту інтересів. У нього немає ані енергетичних, ані нафтових активів. Він до того не має стосунку. І він ніколи не використовував державну допомогу чи інші державні можливості для розвитку свого бізнесу», – наполягає Б. Ложкін.

Як би там не було, Президент П. Порошенко посідає 8-му сходинку у списку найбагатших людей України згідно із дослідженнями Forbes Україна. Його загальні статки станом на 2015 р. журнал оцінив у 750 млн дол. Причому за рік свого президентства П. Порошенко став багатшим принаймні у кілька разів, про що свідчать його декларації про доходи у 2014 та 2013 рр. Задекларувавши у 2013-му 51 млн 830 грн сукупного прибутку, П. Порошенко вказав, що головна частка цих доходів – від продажу цінних паперів та корпоративних прав – близько 38 млн. Ще 13 млн 500 тис. грн – дивіденди.

Водночас у 2014 р. картина кардинально змінилася. Із 369 млн переважна частина (понад 90%) це прибуток від дивідендів і процентів - понад 345 млн 670 тис. грн. І лише 11 млн 253 тис. – це доходи від продажу цінних паперів та корпоративних прав, 961 тис. – прибуток від продажу майна.

Як повідомляла прес-служба Президента, свою заробітну плату П. Порошенко повністю перераховував на благодійництво. Загалом загальна сума благодійних пожертв становила минулого року понад 123 млн грн.

Раніше П. Порошенко запевняв, що самостійно профінансував свою виборчу кампанію як кандидат в президенти України. Саме цей факт, кажуть експерти, слід брати до уваги, аби зрозуміти зростання статків П. Порошенка.

«Петро Порошенко міг задля того, щоб профінансувати свою виборчу кампанію, отримати дивіденди як найбільший акціонер усіх своїх бізнес-структур. Компанія, як відомо, може використовувати отриманий прибуток як для розвитку підприємств, так і для розподілу грошей між акціонерами, – пояснив головний редактор видання «Деньги.ua» О. Крамаренко. – Логічно, що

напередодні виборів минулого року могли ухвалити рішення саме про виплату коштів акціонерам. Тобто, Петро Порошенко отримав дивіденди, легалізував свої гроші, сплатив із них великі податки і прозоро профінансував виборчу кампанію. І це швидше добре, ніж погано. Бо інший варіант був – загнати гроші в офшор».

Серед причин зростання прибутків Президента у минулому році у ЗМІ називали ще кілька. Так, Київська кондитерська фабрика Roshen у дев'ять разів збільшила прибутки, і це видно неозброєним оком: на вулицях столиці фірмових цукеркових магазинів побільшало. Загалом по Україні, як повідомляв Roshen на своєму сайті, протягом 2014-го та за чотири місяці 2015 р. відкрилося близько 20 магазинів, із них 14 – у столиці. У пресі також згадувалося нарощування статутного капіталу Міжнародного інвестиційного банку, який пов'язують із П. Порошенком, його батьком Олексієм та бізнес-партнером І. Кононенком.

Натомість за рік після президентських виборів П. Порошенко втратив чималу частину своїх виборців. Як свідчать результати дослідження, проведеного компанією TNS On-line TRACK, рейтинг довіри П. Порошенку за рік упав втричі – до 17%. При цьому 51% українців абсолютно або скоріше не задоволені діяльністю Президента.

Як зауважує директор Фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» І. Бекешкіна, динаміка втрати підтримки президентів чи їх партій після виборів є закономірною. Вона пов'язана насамперед з тим, що в людей дуже багато сподівань на Президента, бо вважають його головною фігурою, яка за все відповідає, незалежно від законодавства чи форми правління.

Втім, як стверджує директор Інституту політичного аналізу і міжнародних досліджень С. Толстов, нині у П. Порошенка немає конкурентів на політичній арені, які були б співмірні з ним за рівнем популярності й довіри. Тож впродовж його президентської каденції, якщо він не буде робити критичних помилок, його позиції нічого не загрожує.

Більше того, якби президентські вибори відбулися навесні 2015 р., президентом знову став би П. Порошенко. Про це свідчить опитування Центру Разумкова. За П. Порошенка проголосували б 19,4%. Тож, хоч кількість прихильників чинного Президента за рік суттєво впала, він досі залишається найбільш рейтинговим політиком України.

Політичний експерт Ю. Палійчук вважає, що найбільші політичні втрати Президент поніс через те, що з перших місяців при владі вирішив зайнятися питаннями, які згідно Конституції не належать до його функціональних обов'язків – економікою і реформами – у той час, як Основний закон чітко окреслює зону його відповідальності, до якої належить оборона та зовнішня політика. Утім, бажання контролювати всіх і усе зіграло з Президентом злий жарт. Через бажання впливати на уряд він фактично розділив з Прем'єр-міністром А. Яценюком тягар політичної відповідальності за невдачі в економіці. Через невміння приймати кадрові рішення він спрямував на себе негатив через діяльність В. Гондаревої, В. Муженка і В. Гелетея, внесок яких у падіння рейтингів гаранта був найбільшим, стверджує експерт.

Тим не менше, П. Порошенко вчасно відчув кон'юнктуру і змістив акценти у своїй діяльності з економіки на конституційну реформу, євроінтеграцію, безвізовий режим з ЄС та врегулювання ситуації на Донбасі. Ці теми в період перемир'я дають можливість Президенту поставати перед народом у вигідному світлі. Але, в разі відновлення бойових дій, увага знову переключиться на діяльність П. Порошенка як Верховного головнокомандувача. Тому, власне, схід України і є тим місцем, де вирішується доля нинішнього Президента, рейтинги і рівень підтримки якого залежать від його здатності вирішити конфлікт. Якщо П. Порошенко з цим впорається, він може розраховувати на те, чого досі не вдавалося в українській політиці нікому, окрім Л. Кучми, – піти на другий президентський термін, переконаний Ю. Палійчук.

28 травня низка загальнонаціональних телеканалів показали фільм-інтерв'ю Президента України П. Порошенка «Рік Порошенка», яке він дав телеведучій, першій заступниці голови Національної ради з питань телебачення і радіомовлення О. Герасим'юк. Основними темами були конфлікт на сході України і боротьба з корупцією. Своім головним досягненням він назвав «закриття проекту „Новороссія”».

Як відомо, 20 травня бойовики офіційно заявили, що проект «Новоросія» заморожений, оскільки він не вписується в план мирного врегулювання, узгоджений «нормандської четвіркою». Як пояснив «голова парламенту Новоросії» О. Царьов, «нерозумно будувати "Новоросію", якщо наша мета – єдина Україна».

Президент П. Порошенко вважає, що Україна зможе відновити контроль над Кримом і Донбасом, але для цього їй потрібно стати успішною країною. «Ми повернемо собі Крим і Донбас. Донбас – швидше, Крим – трохи пізніше. Але повернемо тоді, коли будемо успішними. Коли українці їздитимуть без віз за кордон, коли зарплата в Україні буде вдвічі більше, ніж у Криму, коли робота в Україні буде, а в Криму – не буде ...» – сказав Президент.

Підбиваючи підсумки, можна зробити висновок, що П. Порошенку за перший рік свого президентства вдалося не тільки втриматися на посаді глави держави, а й посилити свій вплив на систему влади. З точки зору суспільних інтересів важливо інше – йому як Президенту вдалося утримати державу від ризиків великої війни з Росією і внутрішньої політичної кризи, почати процес поступового оновлення країни та виведення її з кризи. Природно, це заслуга не тільки П. Порошенка, але, як стверджує В. Фесенко, «в процесі антикризової реанімації країни він відіграє провідну роль». Держава під керівництвом П. Порошенка рухається у правильному напрямі, але не так швидко, як хотілося б.

Однак Президенту слід враховувати, що більшість громадян країни розчаровані і незадоволені падінням рівня життя, низькими темпами реальних позитивних змін. І від вирішення цих проблем буде залежати подальша політична доля Президента України П. Порошенка. Виконання решти обіцянок П. Порошенка експерти та суспільство очікують уже протягом наступного року його каденції.

(Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел: <http://galinfo.com.ua/news/194790.html>; <http://tsn.ua/analitika/rik-bez-rezultatu-429298.html>; <http://www.ucipr.kiev.ua/publications/pershii-rik-poroshenka-vpravonii-diplomat-ale-slabkii-administrator>; <http://www.radiosvoboda.org/content/article/27033938.html>; http://espreso.tv/article/2015/05/29/rik_prezydentstva_petra_poroshenka_scho_ne_zrobyv_verkhovnyy_hol_ovnokomanduvach_u_sferi_oborony_derzhavy; http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2015/05/150521_poroshenko_business_anniversary_sd; <http://tsn.ua/ukrayina/yak-zminilasya-ocinka-diyalnosti-poroshenka-sered-ukrayinciv-za-rik-opituvannya-429213.html>; <http://www.radiosvoboda.org/content/article/27033938.html>; http://zik.ua/ua/news/2015/05/25/ekspert_poroshenko_za_rik_prezydentstva_dopust_yv_nyzku_pomylok_592688; http://gordonua.com/day_question/poroshenko-god-prezidentstva.html; http://gazeta.ua/articles/politics/_za-rik-prezidentstva-poroshenko-ne-vipravdav-spodivan-politolog/628067; <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3522302-ytohy-pervoho-hoda-prezydentstva-poroshenko>; http://osvita.mediasapiens.ua/trends/mediacriticism/rik_poroshenka_paradnyi_port_ret_prezidenta/fomo:zn.ua).

Економічний ракурс

С. Кулицький, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. екон. наук

Грошовий обіг і розвиток фінансово-економічної ситуації в Україні

1. Специфіка нинішнього етапу розвитку української економіки

Однією з топ-тем, що останнім часом постійно обговорюються українськими ЗМІ, є фінансові проблеми вітчизняної економіки, особливо, динаміка курсу гривні. Така спрямованість уваги фахівців і широкої громадськості цілком зрозуміла. Адже безперебійне функціонування грошового обігу в будь-якій державі є запорукою нормального функціонування її економіки. А коливання курсу гривні є важливим індикатором, який у концентрованому вигляді відображає широкий спектр проблем розвитку національної економіки. Саме національна валюта, її стан є тим соціально-економічним символом, що сигналізує підприємцям, державним чиновникам, населенню, суспільству в цілому про сучасну фінансово-економічну ситуацію в країні та перспективи її зміни у майбутньому. Оскільки ж фінансові відносини глибоко пронизують різні сфери життєдіяльності суспільства, то й розвиток фінансово-економічної ситуації залежить не лише від суто економічних факторів, а й від впливу соціальних, політичних та інших чинників. Так, матеріальною базою розвитку фінансово-економічної ситуації в країні є відповідні виробничо-торговельні фактори – динаміка виробництва, експорту

та імпорту товарів і послуг, сальдо зовнішньої торгівлі тощо. Утім, прояв дії цих факторів залежатиме від податково-бюджетної та грошово-кредитної політики держави й відповідної поведінки підприємств і населення, як суб'єктів національної економіки. За умов стабільного впливу соціально-політичного середовища траєкторія розвитку національної економіки часто більш-менш передбачувана. Як правило, з доволі високим ступенем точності її можна прогнозувати на підставі екстраполяції минулого досвіду та тенденцій, що склались.

Однак, специфіка нинішнього етапу, який переживає Україна, полягає у тому, що розвиток вітчизняної економіки відбувається за умов російської окупації частини української території та фактичної військової агресії з боку Росії. З цієї ж причини значно посилюється вплив соціально-психологічних чинників на розвиток фінансово-економічної ситуації в Україні. Соціально-психологічний відбиток, який «гібридна війна» з боку Росії накладає на українську економіку, проявляється, насамперед, у функціонуванні грошового обігу у вітчизняній економіці. Динаміка грошового обігу стає більш нерівномірною та менш передбачуваною. По-перше, повсюдно в Україні зростає попит на гроші, особливо вільноконвертовану валюту (ВКВ) й водночас особливо посилюється функція грошей як засобу заощадження. Причому все частіше це відбувається у найбільш нераціональній для національної економіки формі – у формі скарбів, коли гроші доволі часто зберігаються поза банківською системою й, в основному, вилучаються з товарно-грошового обігу. Унаслідок цього кредитні ресурси банків скорочуються, що призводить до «грошового голоду» у вітчизняній економіці, який, у свою чергу, негативно позначається не лише на обсягах інвестицій, а нерідко призводить навіть до дефіциту обігових коштів у вітчизняних підприємств. Особливо гостро проблема «грошового голоду» постає тоді, коли підприємство або ж інший позичальник повинні погашати раніше отримані позики. Цей процес може набувати ознак ланцюгової реакції, для ліквідації якої необхідне державне втручання, включаючи значні обсяги рефінансування комерційних банків з боку Національного банку України (НБУ).

Загалом, характерним проявом впливу негативних очікувань з боку населення і підприємців, пов'язаних із загрозою ескалації воєнних дій на Донбасі та невизначеністю подальших дій Росії щодо нашої держави, є прагнення зазначених суб'єктів економіки якомога більше скоротити будь-які довготермінові вкладення коштів переліком найнеобхідніших потреб. Принаймні поки ситуації не стане більш передбачуваною. Результатом такої економічної поведінки є вельми небезпечна тенденція до стагнації ділової активності в Україні.

З іншого боку, треба звернути увагу на те, що і населення, і навіть підприємці в Україні певною мірою вже адаптувались до російської воєнної загрози. Їхня фінансово-економічна реакція на негативні повідомлення з фронтів «гібридної війни» з Росією, включаючи, насамперед, повідомлення з Донбасу, нині вже не така гостра, як була ще рік-півроку тому. Не виключено, що українське суспільство, вже певною мірою при звичайшиє до цієї

російської «гібридної війни», виробило відповідну лінію своєї економічної поведінки. Тому спробуємо проаналізувати ознаки цієї нової реальності, оцінити ймовірний вплив чинників, що можуть істотно порушити вже сформований новий порядок функціонування української економіки та радикально змінити фінансово-економічну ситуацію в нашій державі. «Ахіллесовою п'ятою» для української економіки за таких обставин є стан її грошового обігу, який образно можна порівняти кровообігом в організмі людини.

При цьому треба наголосити, що нині склалась ситуація, коли умови економічної діяльності та державного й місцевого управління в Україні кардинально різняться за територіальною ознакою. За цими критеріями на території нашої держави фактично можна виділити кілька відмінних між собою економіко-географічних зон. По-перше, це – анексовані Росією АР Крим і м. Севастополь. Ці території фактично не підпорядковані юрисдикції української держави, обіг гривні як української національної валюти в цьому регіоні відсутній, а господарська діяльність не обліковується органами вітчизняної державної статистики й, відповідно, не включається до загальноукраїнської статистичної звітності.

Що ж стосується окупованої частини Донбасу, то його економічне життя здебільшого проходить поза українською юрисдикцією. Наприклад, у ЗМІ повідомляється, що великі обсяги видобутого на окупованих українських територіях вугілля контрабандно вивозяться в Росію, звідки вони продаються вже під виглядом російського вугілля. Утім, якась частина господарських об'єктів, розташованих на окупованій частині Донбасу (хоча достеменно доволі важко визначити, яка саме частина) юридично входять до складу підприємств, зареєстрованих на підконтрольних офіційній владі територіях нашої держави. Це означає, що такі об'єкти де-факто одночасно й опосередковано перебувають під подвійним контролем: з боку української влади і з боку самопроголошеної влади, так званих, ДНР і ЛНР. Також в окупованій зоні Донбасу розвинутий своєрідний «пенсійний туризм», коли місцеві пенсіонери реєструються й отримують пенсію на підконтрольній Україні території, а фактично проживають й витрачають свої гроші в межах самопроголошених ДНР і ЛНР. Де-факто також функціонують виробничі та торгові зв'язки між окупованою частиною Донецької та Луганської областей та рештою території України. Реальний грошовий обіг в окупованій частині Донецької та Луганської областей має мультивалютний характер, коли поряд з гривнею економічні зв'язки де-факто обслуговуються російським рублем і, значно меншою мірою, іншими валютами (долар США, євро тощо).

Тобто, певною мірою господарські зв'язки самопроголошених ДНР і ЛНР з рештою території України (а повідомлення про це подаються у ЗМІ) відбуваються в режимі механізмів тіньової економіки. Це означає, що, по-перше, такі зв'язки реально так чи так впливають на стан української економіки, у тому числі й поза межами самопроголошених ДНР і ЛНР. А, по-друге, відсутність прямого обліку таких зв'язків органами державної статистики призводить фактично до певного викривлення змісту відповідних

статистичних даних. Тому спробуємо у нашому дослідженні врахувати вплив зазначених процесів на розвиток фінансово-економічної ситуації в Україні.

Доволі специфічною в економічному плані є підконтрольна українській владі частина території Донецької та Луганської областей, де проводиться антитерористична операція (АТО). У зоні безпосередньо прилеглий до місць проведення бойових дій підприємницька діяльність, як правило, має мінімальні масштаби, а іноді – відсутня взагалі. Грошовий обіг на цій території забезпечується українською національною валютою. На решті території України економічна діяльність, а відповідно – і грошовий обіг, здебільшого функціонують на базі офіційного законодавства й усталених вітчизняних господарських традицій. Наведене економічне зонування території України має важливе методичне значення для нашого дослідження, оскільки дає змогу більш адекватно усвідомлювати й відображати хід соціально-економічних процесів в Україні, які справляють територіально диференційований вплив на функціонування грошового обігу та національної економіки в цілому. Адже показники скорочення ділової активності, які обчислюються в цілому по Україні, далеко не завжди адекватно відображають реальний хід соціально-економічних процесів у нашій державі, оскільки для прогнозування розвитку фінансово-економічної ситуації та грошового обігу в Україні не зовсім коректним є підхід, коли як єдиний об'єкт для соціально-економічного аналізу об'єднують зону АТО й решту відносно благополучної території України. Інша справа, що далеко не завжди є можливість для цілей практичного аналізу розділити відповідні статистичні показники. Однак, пам'ятати про згадані вище відмінності соціально-економічних процесів в Україні для належного проведення цього аналізу треба обов'язково.

Хоча, звичайно, соціально-психологічний вплив воєнної дії на Донбасі на економічне життя України тією чи тією мірою все-таки справляють. Насамперед, це стосується фінансової системи нашої держави. Але, як зазначалось вище, українське суспільство, вже певною мірою призвичаївшись до цієї російської «гібридної війни», виробило відповідну лінію своєї економічної поведінки. Саме на базі специфіки цієї поведінки ми й спробуємо оцінити сучасний стан і перспективи розвитку фінансово-економічної ситуації, у цілому, і грошового обігу, зокрема, в Україні.

2. Характеристика сучасної фінансово-економічної ситуації в Україні

В Україні 2014 р. і початок 2015 р. характеризуються спадом ділової активності, що негативно позначилось на показниках розвитку національної економіки. Причому, за рахунок загострення ситуації на Донбасі, погіршення показників розвитку національної економіки протягом 2014 р. мало тенденцію до прискорення. Так, якщо обсяг валового внутрішнього продукту (ВВП) України у I кварталі 2014 р. порівняно з аналогічним періодом 2013 р. скоротився на 1,2 %, у II кварталі 2014 р. ВВП скоротився на 4,5 %, у III кварталі – скоротився на 5,4 %, то у IV кварталі ВВП скоротився на 14,8 %. У цілому ж за підсумками 2014 р. ВВП України скоротився на 6,8 %.

Провідну роль у скороченні українського ВВП у 2014 р. відіграв спад у промисловості та будівництві. Причому із розгортанням бойових дій на Донбасі, через скорочення або навіть припинення роботи вугільних шахт, випереджаючими темпами почав розвиватись спад в українській добувній промисловості. Так, якщо у I кварталі 2014 р. порівняно з аналогічним періодом 2013 р. обсяг виробництва у добувній промисловості України скоротився на 1,4 %, а у переробній промисловості – на 8,8 %, то у IV кварталі 2014 р. спад виробництва сягнув відповідно вже 29,4 і 16,7 %. Як наслідок за підсумками минулого року ВВП у добувній промисловості скоротився на 14,2 %, а у переробній – на 12,0 %. Поряд із промисловістю минулого року спад економічної активності мав місце й в інших галузях українського господарства, зокрема, у таких значних як будівництво (–19,9 %) та оптова й роздрібна торгівля та ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (–12,8 %). З великих галузей вітчизняної економіки зростання продемонструвало хіба що сільське господарство (+2,9 %) за рахунок успіхів рослинництва.

Як зазначається, наприклад, у макроекономічному та монетарному огляді Національного банку України «у березні 2015 р. річні темпи зниження індексу виробництва базових галузей (далі – ІВБГ) залишилися на рівні попередніх місяців – 20,1 %. У січні – березні ІВБГ знизився на 19,6 % порівняно з відповідним періодом минулого року. Основними факторами зниження економічної активності були: зруйновані в попередні місяці інфраструктура та виробничі об'єкти на Сході України; проблеми із залізничним перевезенням на Донбасі (відсутність або затримка постачання сировини з підприємств із зони АТО); скорочення замовлень і обігових коштів у підприємств; продовження негативного впливу торговельних обмежень Російської Федерації; подальше погіршення купівельної спроможності населення. Шостий місяць поспіль усі базові галузі економіки мали від'ємний внесок у ІВБГ.

Як і раніше найбільший від'ємний внесок у зміну обсягів промисловості в березні мали металургія (–6,2 відсоткових пункти / в. п.) та добувна промисловість (–3,3 в. п.). Ситуація в металургії в березні порівняно з попереднім місяцем погіршилася (падіння обсягів виробництва на 31 % у річному вимірі порівняно з 27,6 % у лютому). Фактична відсутність залізничного сполучення в зоні АТО і нестача залізничної сировини призвели до зупинки роботи деяких великих металургійних підприємств... Станом на кінець березня 2015 р. працювали 20 із 30-ти діючих доменних печей (67 %), сім мартенівських печей із дев'яти (78 %) та 14 конвертерів із 21-го (67 %). Крім того, шість доменних і три мартенівські печі були на тривалій «консервації». Обсяги виробництва продукції машинобудування у березні 2015 р. в річному вимірі знизилися (на 22,7 %) унаслідок дії торговельних обмежень з Росією...

Водночас у березні, на відміну від двох попередніх місяців, спостерігалось істотне збільшення від'ємного внеску торгівлі. Незважаючи на певне поліпшення споживчих настроїв населення в березні, споживчий попит в умовах прискорення інфляції знизився (зокрема індекс доцільності великих покупок, за даними GfK Ukraine, зменшився), що відповідно відобразилося на

показниках торгівлі. Так темпи падіння роздрібної торгівлі прискорилися до – 28,6 % у річному вимірі (порівняно з –19,8 % у лютому). Водночас прискорилося падіння обсягів оптової торгівлі (до –18,3 % у річному вимірі порівняно з –15,6 % у лютому) переважно через зниження обсягів промислового виробництва.

Збільшення від'ємного внеску в зміну березневого ІВБГ також спостерігалось в будівництві та сільському господарстві. Так у березні відбулося прискорення падіння обсягів будівництва (до –33,5 % у річному вимірі) унаслідок ефекту бази порівняння минулого року (у березні минулого року були вкрай сприятливі погодні умови для ведення будівельних робіт). Вагомий вплив мало також зменшення обсягів будівництва житла внаслідок скорочення фінансування. Обсяги сільськогосподарського виробництва в березні скоротилися на 6,8 % у річному вимірі (–4,9 % у лютому) унаслідок скорочення поголів'я худоби та птиці, а також зменшення виробництва продукції тваринництва».

Однак, якщо не просто порівнювати результати економічного розвитку України у I кварталі 2015 р. з аналогічним періодом 2014 р., а проаналізувати динаміку деяких галузей лише за цей рік, то можна припустити, що, наприклад, у промисловості, яка є основою української економіки, ситуація нині поступово стабілізується. Так, показники індексу промислової продукції у лютому – березні 2015 р. були близькі до аналогічних значень показників за 2013–2014 рр. і лише трохи гірші за показники 2011–2012 рр. При цьому сезонний характер динаміки індексу промислової продукції у 2015 р. був аналогічний тому, що існував у 2011–2014 рр. Причому у I кварталі 2015 р. порівняно з аналогічним періодом 2014 р. спостерігалось зростання промислового виробництва у таких переважно аграрних областях, промисловість яких менше пов'язана з Росією, а самі вони від Росії територіально більш віддалені, як Вінницька, Волинська, Житомирська, Київська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька та Чернівецька. А у березні 2015 р. порівняно з попереднім місяцем відмічено зростання промислового виробництва і у традиційно промислових областях. Також у I кварталі 2015 р. спостерігалось деяке поліпшення ситуації у житловому будівництві, тоді як в інших сферах будівництва ситуація й надалі погіршувалась. Можна говорити й про певну стабілізацію економічної ситуації на транспорті, хоча й на нижчому рівні економічної активності, ніж минулого року. У відносно кращому стані перебувають вітчизняні експортно-орієнтовані підприємства.

На підставі наведеного вище можна припустити, що українська економіка поступово набуває стану рівноваги. Правда, ця, так би мовити, «зона рівноваги» перебуває нині на нижчому рівні ділової активності, ніж у попередні роки.

Водночас аналіз торгового балансу України демонструє скорочення обсягів вітчизняної зовнішньої торгівлі. Так, згідно з даними платіжного балансу України, оприлюдненого на офіційному сайті НБУ, у I кварталі 2015 р. експорт товарів і послуг з України скоротився порівняно з аналогічним періодом минулого року на 32,7 %, тоді як у I кварталі 2014 р. аналогічний показник становив лише 9,2 %. Прискорилось цього року і скорочення обсягів

імпорту товарів і послуг в Україну. Правда, різниця у темпах скорочення імпорту цього та минулого року була дещо меншою від аналогічної різниці у темпах скорочення експорту. Зокрема, у I кварталі 2015 р., за даними НБУ, імпорт товарів і послуг в Україну скоротився порівняно з аналогічним періодом попереднього року на 32,8 %, тоді як у I кварталі 2014 р. аналогічний показник становив 15,5 %.

При цьому, хоча обсяги імпорту товарів і послуг в Україну у I кварталі поточного року (як, до речі, й минулого року) й перевищували обсяги їх експорту, однак від'ємне сальдо української зовнішньої торгівлі поточного року скорочувалось. Згідно з даними платіжного балансу, у I кварталі 2015 р. з України було експортовано товарів і послуг на 12 126 млн дол. США, а імпортовано товарів і послуг на 13 128 млн дол. Як наслідок сальдо української зовнішньої торгівлі у цей період було від'ємним й становило – 1002 млн дол. США. А у I кварталі 2014 р. від'ємне сальдо української зовнішньої торгівлі становило – 1512 млн дол. США.

Скорочення обсягів вітчизняного експорту пов'язано як із внутрішніми, так і з зовнішніми причинами. Так, доволі складна ситуація склалась для вітчизняних експортерів на зовнішніх ринках. Як зазначається, наприклад, у макроекономічному та монетарному огляді НБУ, «світовий попит залишається низьким, на що впливає політика жорсткої економії більшості країн Європи, уповільнення економічного зростання Китаю та ослаблення попиту з боку країн СНД. Тому світове виробництво сталі продовжує зменшуватися, за рахунок чого спостерігалось незначне підвищення цін на світових ринках у березні 2015 р. (зокрема ціна Steel Billet ExpFOB Ukraine зросла на 2,3 % за місяць – до 358 дол./т, а в річному вимірі падіння цін уповільнилося до 27,4 %). Світове виробництво сталі в лютому 2015 р. знизилося на 4,6 %, здебільшого за рахунок зниження обсягів виробництва у США (на 13,8 %), Японії (на 6,5 %), Індії (на 9,7 %), Росії (на 7,6 %), Бразилії (на 9,6 %) та Україні (на 15,1 %)». Разом з тим у березні 2015 р. «продовжили знижуватися ціни на продовольчі товари – індекс продовольчих товарів FAO за березень знизився на 1,5 та 18,7 % у річному вимірі внаслідок високого обсягу поставок і сприятливих умов на початку 2015 р. Унаслідок підтвердження високих запасів пшениці, кукурудзи та сої врожаю 2014–2015 рр. ціни на зернові зберегли низхідну динаміку. Ціни на пшеницю за березень зменшилися на 2,7 та 28,7 % у річному вимірі». Що ж стосується експорту продукції вітчизняного машинобудування, то негативний вплив на його розвиток справили, згадані вище, обмеження на торгівлю з Російською Федерацією. Водночас зростання світового попиту на мінеральні добрива в умовах девальвації гривні дало змогу вітчизняним виробникам хімічної промисловості наростити обсяги виробництва та відповідно експорту добрив (внаслідок чого зниження експорту продукції хімічної промисловості уповільнилося до 32 % у березні цього року порівняно з 39,4 % у лютому).

Що ж стосується скорочення обсягів імпорту товарів і послуг в Україну, то на динаміку цього процесу впливали як зниження рівня ділової активності вітчизняних підприємств, так і скорочення реальних доходів населення та зменшення схильності багатьох українців до придбання дорогих товарів

довготермінового користування (автомобілів, побутової техніки тощо) за одночасного практично тотального підвищення схильності українців до накопичення заощаджень, особливо поза банківською системою. Тому «низький внутрішній споживчий та інвестиційний попит обумовив продовження скорочення імпорту товарів та послуг високими темпами – у березні на 32,5 % в річному вимірі до 4,5 млрд дол. США. Зокрема імпорт продовольчих товарів знизився вдвічі, імпорт машинобудівної продукції – у 1,7 раза». Правда, потреба України у товарах, так званого, критичного імпорту, як, наприклад, енергоносії, ліки тощо, буде протидіяти подальшій тенденції скорочення обсягу імпорту товарів і послуг в Україну. Так, з наближенням осені можна очікувати на зростання сукупної вартості імпорту товарів і послуг в Україну за рахунок закупівлі більших обсягів енергоносіїв.

Таким чином, нестабільність кон'юнктури міжнародних ринків цілого ряду сировинних і напівсировинних товарів створювала певні перешкоди на шляху українського експорту, негативно позначалася на його обсягах і виручці. Цілий ряд галузей українського господарства, особливо машинобудування, стикнулись із обмеженнями свого експорту до Росії. Наслідком цих процесів є загрози стагнації ділової активності в Україні. Конкретним їх проявами можуть бути відносно незначні темпи приросту обсягів виробництва продукції на українських підприємствах і зовнішні обмеження на зростання цін на українську експортну продукцію. Тому виручка від експорту українських товарів і послуг у перспективі може зростати відносно невисокими темпами. Більше того, поки не почався експорт сільськогосподарської продукції нового врожаю та продуктів її переробки, не виключено, що деякий час український експорт може навіть скорочуватись. Треба наголосити, що нині фактично відбувається часткова галузева та географічна переорієнтація українського експорту. Об'єктивно цей процес далеко непростий і можна очікувати на і на скорочення, і на зростання обсягів українського експорту та відповідні коливання у надходженні валютної виручки від експорту в Україну.

Зниження рівня ділової активності в Україні, скорочення доходів населення та девальвація гривні призвели до значного зменшення імпорту товарів, на чому наголошувалось вище. Унаслідок цього можна очікувати на деяке стимулювання розвитку вітчизняного виробництва за рахунок заміщення на українському ринку ряду імпортних товарів (у сільському господарстві, харчовій, фармацевтичній промисловості тощо). Подібне заміщення імпорту товарами вітчизняного виробництва позитивно впливатиме на покращення товарного забезпечення гривні та обмежуватиме розвиток інфляції в Україні. Хоча треба наголосити, що на початку поточного року зріс, так званий, неорганізований імпорт товарів в Україну завдяки відповідним закупівлям українців за кордоном. Його середньомісячні обсяги у цей період були приблизно на чверть більші за аналогічні показники минулого року. Відповідно й збільшився вплив вільноконвертованої валюти (ВКВ) з України за кордон.

Таким чином, зрушення, що відбулись останнім часом в українській зовнішній торгівлі справляють вагомий вплив на функціонування грошового обігу в нашій державі. З одного боку скорочення обсягів вітчизняного експорту

послаблює товарне забезпечення гривні та зменшує суми коштів у ВКВ, що надходять в Україну. З іншого боку, зменшення обсягів імпорту й поліпшення сальдо зовнішньої торгівлі обмежувало обсяги відпливу вільноконвертованої валюти за межі України та працювало на зміцнення обмінного курсу гривні. У цілому, баланс означених процесів у вітчизняній зовнішній торгівлі був, мабуть, на користь зміцнення обмінного курсу гривні, звичайно, на новому рівні після її нещодавньої значної девальвації.

Значні зміни у виробництві товарів і послуг і торгівлі ними, включаючи зовнішню торгівлю, що відбулись в Україні протягом 2014–2015 рр., радикально вплинули на цінову ситуацію на вітчизняному ринку. Як зазначається, наприклад, у макроекономічному та монетарному огляді Національного банку України, «зростання індексу цін виробників (далі – ІЦВ) у березні 2015 р. становило 10,5 %. У річному вимірі інфляція в промисловості прискорила до 51,7 %. Основними чинниками зростання ІЦВ у березні були: підвищення цін на енергоносії, зокрема на газ: граничні ціни на газ для промислових підприємств у березні були підвищені на 56,1 %, унаслідок чого їх зростання в річному вимірі становило 185,9 %; розірвані виробничі зв'язки та перебої з поставками сировини від підприємств східних регіонів України на переробні підприємства інших областей; прямий вплив девальвації гривні на ціни імпортозалежних та експортоорієнтованих галузей (ціни останніх визначаються гривневим еквівалентом зовнішніх цін). У березні продовжили знижуватися світові ціни (у доларах США) на метали (на 3,6 %) та металеві руди (на 7,9 %), а також майже не змінилися ціни на аміак (+0,8 %). У річному вимірі тривало істотне падіння відповідних цін: на метали – на 19,6 %, на металеві руди – на 48,2 %, на аміак – на 13,1 %». Водночас внутрішні ціни відповідних галузей перебували під прямим та опосередкованим (через вартість вхідної сировини) тиском девальвації гривні. Унаслідок цього ціни виробників продовжували зростати». Зокрема, «у металургійному виробництві – на 14,6 % за місяць і 70,5 % у річному вимірі; у добуванні металевих руд – на 12,7 і 41,8 % відповідно; у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції – на 5,9 і 83,5 % відповідно».

Однак у квітні цього року, у зв'язку з деяким зміцненням гривні, курсовий чинник уже не стимулював ціни виробників до зростання. Як наслідок зростання індексу цін виробників у квітні по відношенню до березня 2015 р. становило тільки 4,0 %. Причому здебільшого воно було обумовлене зростанням цін на сирю нафту й природний газ на 86,2 % (!) і постачанням електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря на 7,9 %. У більшості ж інших галузей зростання цін виробників не перевищувало 2,0 %. А у таких галузях як видобуток металевих руд, виробництво хімічних речовин і хімічної продукції та виробництво цукру в квітні порівняно з березнем навіть спостерігалось зниження цін виробників відповідно на 7,9; 4,7 і 1,2 %. Тому виникає запитання, чи не намічається в Україні на найближчі місяці тенденція якщо не зниження, то принаймні деякої стабілізації цін виробників.

З іншого боку, внаслідок кумулятивного впливу ряду факторів останнім часом істотно прискорилося зростання індексу споживчих цін (далі – ІСЦ). Як

наголошують фахівці НБУ, «значна нестабільність на валютному ринку в лютому призвела до не очікувано високої інфляції в березні. Опубліковані інфляційні показники перевищили прогнозні оцінки Національного банку внаслідок більш значного впливу інфляційних очікувань на споживчі ціни та особливостей розрахунку ІСЦ Державною службою статистики України». Так, «значне зростання ІСЦ за березень було обумовлене насамперед впливом курсового чинника. За оцінками Національного банку, розрахунковий період для інфляції збігався з періодом пікового відображення на цінах істотного знецінення гривні наприкінці лютого – до 30 грн за дол. США. Подальше укріплення гривні (у середньому на 15,5 % за березень порівняно з попереднім місяцем) завдяки активним діям Національного банку щодо стабілізації ситуації на валютному ринку не відобразилося на цінах у березні через ефект негнучкості цін у бік зниження та присутність лагів прояву курсового чинника. Крім безпосереднього впливу курсового чинника, динаміку споживчих цін визначали: зміни в податковому законодавстві, які набрали чинності наприкінці лютого, – уведення додаткового імпортного збору (крім товарів критичного імпорту) у розмірі 10 % для продовольчих товарів і 5 % для всіх інших; ажіотажний попит населення на товари з довгим строком зберігання, спричинений панічними настроями під час курсових сплесків; високі інфляційні очікування».

У березні – квітні поточного року істотно прискорилося зростання індексу споживчих цін. У березні він зріс на 10,8 %, а у квітні – на 14,0 %, тоді як у січні – лютому аналогічні показники становили, відповідно, 3,1 і 5,3 %. Причому, якщо у лютому рушійними силами споживчої інфляції було зростання цін на придбані транспортні засоби, паливо й мастильні матеріали, предмети домашнього вжитку та побутову техніку, то у березні – зростання цін на продукти харчування, безалкогольні напої, одяг і взуття, а у квітні – зростання цін на природний газ й електроенергію.

На думку деяких експертів протягом найближчих місяців не варто очікувати помітної девальвації гривні, у тому числі й через надходження в Україну коштів Міжнародного валютного фонду (МВФ). А оскільки зростання роздрібних цін в Україні останнім часом здебільшого було обумовлене девальвацією гривні, то можна припустити, що протягом найближчих місяців курсовий чинник не стимулюватиме зростання ІСЦ. Крім того, у літньо-осінній період традиційно очікується значне зростання товарної маси в Україні за рахунок виробництва сільськогосподарської продукції. Також протидіятиме зростанню споживчої інфляції в Україні зниження реальних доходів населення й пов'язані з цим обмеження попиту на товари та послуги, насамперед імпортного походження. Тому деяке підвищення темпів споживчої інфляції найімовірніше восени під впливом підвищення тарифів на електроенергію для населення.

З одного боку, прискорене зростання темпів інфляції об'єктивно стимулює попит на гроші. З іншого боку, обмеження такого підвищеного попиту на гроші через скорочення їх пропозиції як раз і є одним із заходів антиінфляційної політики держави. Як повідомляється на офіційному сайті Національного банку

України, «у березні 2015 р. темпи зростання монетарної бази уповільнилися до 0,9 % у річному вимірі порівняно з 7,5 % на кінець лютого 2015 р. На зменшення темпів зростання монетарної бази вплинуло: подальше нарощування залишків коштів уряду в національній валюті на рахунках у Національному банку (протягом березня залишки збільшилися в 1,8 раза); зменшення обсягів операцій Національного банку з купівлі цінних паперів (ОВДП за сумою основного боргу). У березні приріст обсягу державних боргових цінних паперів у портфелі Національного банку становив лише 1,5 % порівняно із середньомісячним приростом 3,1 % на місяць протягом попередніх двох місяців. Дія цих чинників компенсувала вплив зменшення обсягів мобілізаційних операцій та операцій з підтримки ліквідності порівняно з попередніми місяцями в умовах достатньо високого рівня ліквідності банківської системи протягом березня...

Темпи зростання грошової маси уповільнилися в березні до 8,2 % у річному вимірі (порівняно з 21,6 % на кінець лютого 2015 р.), що здебільшого було пов'язано з подальшим відпливом депозитів із банківської системи та курсовою переоцінкою валютних депозитів. Так, на кінець березня обсяги депозитів населення в національній валюті в річному вимірі скоротилися на 20,4 %, тоді як зменшення в лютому становило 21,3 %. Крім того, другий місяць поспіль зростають залишки на рахунках юридичних осіб у національній валюті (на 6,6 % у річному вимірі). Уповільнення темпів відпливу депозитів могло бути пов'язане, зокрема, зі зростанням вартості гривневих ресурсів, що стало наслідком активізації застосування Національним банком важелів процентної політики. 4 березня 2015 р. облікову ставку Національного банку підвищено на 10,5 в. п. – до 30,0 % річних з відповідним коригуванням процентних ставок за його операціями з банками – як запобіжний захід у відповідь на прогнозоване посилення інфляційного тиску. Так, у березні порівняно з лютим середньозважені процентні ставки в національній валюті зросли: за міжбанківськими кредитами на 3,6 в. п. – до 26,0 % річних; за кредитами, наданими фізичним та юридичним особам, на 5,5 в. п. – до 24,2 %; за строковими депозитами фізичних та юридичних осіб – до 21,4 та 11,9 % річних відповідно».

Як стверджують фахівці НБУ «у цілому проведення грошово-кредитної політики узгоджувалося з необхідністю виконання зобов'язань за програмою співробітництва з МВФ. За підсумками березня було забезпечено виконання монетарних критеріїв ефективності за чистими внутрішніми активами та чистими міжнародними резервами, а також індикативної цілі за монетарною базою».

Також на сайті НБУ зазначається, що «запровадження наприкінці лютого та на початку березня Національним банком комплексу заходів щодо запобігання деструктивним процесам на грошово-кредитному ринку та обмеження розповсюдження їх ефектів на загальноекономічну ситуацію дало змогу не лише стабілізувати ситуацію на валютному ринку, а й досягти в березні певного зміцнення обмінного курсу гривні. Офіційний курс гривні відносно долара США укріпився на 15,6 %. У березні Національний банк мав

змогу купувати іноземну валюту на ринку для поповнення міжнародних резервів (581,4 млн дол. США в еквіваленті), водночас обсяг продажу становив 372,5 млн дол. США (в еквіваленті), більша частина якого – адресні інтервенції НАК «Нафтогаз України». На готівковому ринку вже другий місяць поспіль обсяги продажу іноземної валюти населенням перевищували обсяги її купівлі – у березні на 129,2 млн дол. США».

Водночас необхідно наголосити, що в Україні протягом періоду її державної незалежності де-факто сформувалась вельми небезпечна соціально-психологічна традиція, поширена серед підприємців, державних посадовців і населення. Її суть полягає у високій схильності до стимулювання ділової активності та споживання здебільшого за рахунок запозичень, серед яких вельми вагоме місце посідають короткотермінові боргові зобов'язання. Така ділова й споживацька стратегія є вельми небезпечною для будь-якої транзитивної (перехідної) економіки, яка за своєю природою є доволі нестійкою та вразливою до різноманітних криз. Особливо загострюється фінансово-економічна ситуація в державі тоді, коли поєднується негативний вплив кількох типів криз, як це нині відбувається в Україні.

При цьому кредитна активність банків в Україні продовжувала знижуватися. Так, за даними НБУ, «станом на кінець березня залишки за кредитами, наданими юридичним особам, знизилися (у річному вимірі) у національній валюті – на 10,1 % (8,2 % на кінець попереднього місяця), в іноземній валюті – на 26,4 % (25,9 %) в доларовому еквіваленті. Залишки за кредитами, наданими фізичним особам, також знизилися – у національній валюті на 13,7 % (14,1 % на кінець лютого), в іноземній валюті в доларовому еквіваленті на 24,3 % (23,9 %). Зниження кредитної діяльності банків відбувалося переважно через обмеженість їх ресурсної бази, дотримання ними жорстких стандартів кредитування та погіршення кредитоспроможності позичальників, як юридичних осіб, так і домогосподарств. Тож подорожчання кредитних ресурсів, яке відбувалося протягом поточного року, хоча й стримувало попит на кредитні ресурси, однак мало лише опосередкований вплив на зниження обсягів кредитування», – стверджують фахівці НБУ.

Традиційно значну роль у формуванні кредитних ресурсів української банківської системи відіграють депозити населення. Водночас вони є індикатором не лише економічної поведінки домогосподарств, а й важливою характеристикою функціонування всієї української економіки. Як показує новітня українська історія, у періоди економічного зростання та стабільності суми коштів на депозитних рахунках населення зростають. У періоди ж стагнації й, особливо, криз суми коштів на депозитних рахунках населення мають тенденцію до скорочення. Причому темпи такого скорочення доволі часто пропорційні гостроті кризових процесів. Так само доволі часто на своїй початковій стадії зміна рушійних сил динаміки депозитних рахунків має латентний характер.

Наприклад, уповільнення темпів зростання банківських депозитів населення в іноземній валюті (насамперед у доларах США) в Україні розпочалась ще на початку 2013 р., тобто приблизно за рік до загибелі перших

людей на Майдані у Києві. Однак ще до кінця 2013 р. суми коштів в іноземній валюті на депозитних рахунках населення з постійним уповільненням, але продовжували зростати. Утім, різке загострення політичної ситуації в Україні, насамперед у Києві, у січні 2014 р. буквально автоматично започаткувало процес скорочення сум коштів на депозитних рахунках населення в іноземній валюті. Уповільнення ж темпів зростання гривневих депозитів населення розпочалось лише у грудні 2013 р., а їх скорочення – аж у травні 2014 р. Причому вже у лютому – березні 2015 р. темпи скорочення сум коштів на гривневих депозитних рахунках населення України почало сповільнюватись. На кінець березня обсяги депозитів населення в національній валюті в річному вимірі скоротилися на 20,4 %, тоді як зменшення в лютому становило 21,3 %.

Зазначені вище відмінності у динаміці депозитів у іноземній та національній валюті відображають певні економіко-психологічні настанови та стереотипи українців. Зокрема, в умовах України долар США є засобом заощадження стратегічного характеру. І зміна тренду банківських депозитів населення в іноземній валюті (насамперед у доларах США), як своєрідна «система раннього сповіщення» ще на початку 2013 р. сигналізувала про перші зміни у фінансово-економічних настроях населення України. Скорочення абсолютних сум банківських депозитів населення в іноземній валюті було доказом уже значного поширення негативних оцінок фінансово-економічної ситуації в Україні з боку населення. А масове вилучення населенням з банків уже гривневих депозитів, унаслідок чого абсолютні суми коштів на депозитних рахунках населення у вітчизняній банківській системі почали скорочуватись, говорить про значне поширення панічних економічних настроїв серед населення України. Зміна ж тренду гривневих банківських депозитів населення України, що проявився у сповільненні темпів суми коштів на цих рахунках у лютому – березні 2015 р., може говорити про певну адаптацію вітчизняної масової психології до функціонування української економіки в умовах російської «гібридної війни» проти нашої держави. Хоча, як зазначають фахівці Національного банку «продовження, хоч і меншими темпами, впливу коштів з депозитних рахунків, було пов'язане з домінуванням негативних очікувань населення на фоні курсових сплесків у попередньому місяці та прискорення інфляції».

Крім того вагому роль у формуванні кредитної бази вітчизняної банківської системи відігравали закордонні запозичення. Тому нині, по суті, спостерігається вплив фінансових ресурсів з України. Зокрема, сума погашення раніше наданих резидентам України позик перевищує суми надання їм нових кредитів. Так, у I кварталі 2015 р. сальдо платіжного балансу України за кредитами та облігаціями становило 3317 млн дол. США, тобто виплати резидентів України за раніше наданими позиками перевищували надходження за новими запозиченнями на згадану суму. Причому 2809 млн дол. США із зазначеного сальдо припадало на середньо та довгострокові кредити та облігації. А це означає, що зазначені запозичення були зроблені, в основному, ще до подій на майдані Незалежності у Києві. Близько половини внеску у формування негативного сальдо платіжного балансу України за кредитами та

облігаціями зробили підприємства реального сектору української економіки, насамперед промислові. Причому ці підприємства погашали заборгованість майже виключно за середньо та довгостроковими кредитами та облігаціями. Як наголошують фахівці НБУ, реальний сектор української економіки майже не здійснював фактичних виплат. Так, у березні 2015 р. з 0,8 млрд дол. США виплат за довгостроковими зобов'язаннями 72 % були покриті зростанням простроченої заборгованості.

Трохи менший внесок у формування негативного сальдо платіжного балансу України за кредитами та облігаціями припадав на банки. До того ж близько 40 % цього внеску було сформовано за рахунок короткострокових кредитів. При цьому у виплатах банківського сектору у березні цього року частка фактичних погашень становила 59 %, решта – прощення боргу материнськими банками. Частка ж сектору державного управління при формуванні негативного сальдо платіжного балансу України за кредитами та облігаціями у I кварталі 2015 р. становила лише 4,3 %.

Водночас, як зазначають фахівці Національного банку, частка продовжуваних кредитів (роловер) приватного сектору за зовнішніми довгостроковими зобов'язаннями в березні поточного року залишалася низькою й становила 30 % (порівняно з 20 % у лютому). Незначне покращення відбулося як за рахунок збільшення роловера реального сектору (26 % порівняно з 15 % у лютому), так і банківського (36 % порівняно з 29 % у лютому).

«У березні 2015 р. дефіцит поточного рахунку платіжного балансу України зменшився до 13 млн дол. США завдяки покращенню динаміки експорту та продовження скорочення імпорту високими темпами. Загалом дефіцит поточного рахунку в I кварталі виявився на 0,2 млрд дол. США кращим, ніж прогнозувалося, завдяки вищому експорту товарів і послуг у березні. Однак у подальшому ризики прогнозу залишаються високими через можливе загострення військового конфлікту, досить повільні процеси імпортозаміщення та зниження цін на основні експортні товари. Також у березні дефіцит капітального та фінансового рахунку залишився на рівні попереднього місяця (292 млн дол. США). Як і в попередні місяці дефіцит був зумовлений чистими виплатами за борговими зобов'язаннями банківського (1,0 млрд дол. США) та реального секторів (0,6 млрд дол. США). Низькі залучення приватного сектору зумовлені очікуваннями рішення щодо початку процесу репрофайлінгу за суверенними та квазісуверенними єврооблігаціями, ризиками відновлення активних військових дій на сході країни, а також адміністративними обмеженнями на валютному ринку. Водночас третій місяць поспіль продовжилося скорочення готівкової валюти поза банками – у березні на 120 млн дол. США, а за весь I квартал – на 342 млн дол. США. Як наслідок капітальний та фінансовий рахунок також виявився на 0,1 млрд дол. США кращим, ніж прогнозувалося. Однак дуже низький рівень роловера в I кварталі створює значні ризики для подальшої динаміки фінансового рахунку. У результаті дефіцит платіжного балансу в розмірі 305 млн дол. США був профінансований за рахунок резервних активів. Однак завдяки отриманню

першого траншу від МВФ у рамках програми EFF у розмірі 4,9 млрд дол. США обсяг міжнародних резервів на 01.04.2015 зріс до 10,0 млрд дол. США, або 2,1 місяця імпорту майбутнього періоду», – повідомляється на офіційному сайті Національного банку України.

Правда, станом на 1 травня 2015 р. (попередні дані) обсяг міжнародних резервів України становив 9 млрд 631 млн дол. США в еквіваленті. Зазначене скорочення обсягу міжнародних резервів України «було обумовлене насамперед необхідністю здійснення платежів з погашення та обслуговування державного та гарантованого державою боргу в іноземній валюті в сумі 737 млн дол. США». За оцінками Національного банку, «зростання витрат на обслуговування державного боргу та оборону триватиме, проте фіскальна політика в цілому в 2015 р. збережеться жорсткою, хоча вплив девальваційно-інфляційних ефектів з часом вичерпається... Вагомим ризиком виконання державного бюджету є недоотримання доходів від приватизації. Видатки можуть перевищити заплановані внаслідок індексації заробітних плат і перегляду мінімальної заробітної плати і пенсії через перевищення запланованих показників інфляції». Саме зростання витрат на обслуговування державного боргу та оборону за ймовірності одночасного недоотримання доходів державного бюджету створює вагому потенційну загрозу стабільності курсу гривні восени 2015 – взимку 2016 рр. Причому з питань реструктуризації зовнішніх українських боргових зобов'язань поки йдуть перемовини з кредитором, результати яких будуть відомі пізніше. А це означає, що нинішні прогностичні оцінки фінансово-економічної ситуації в Україні необхідно буде коригувати вже десь наприкінці літа – на початку осені.

(Закінчення в наступному номері)

Партійна позиція

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Перспективи участі партії «Блок Петра Порошенка» в майбутніх виборах до місцевих органів влади

Місцеві вибори в Україні мають відбутися 25 жовтня 2015 р., але останнє слово – за Верховною Радою України, яка повинна прийняти остаточне рішення щодо дати проведення виборчої кампанії. Більшість експертів та політиків переконані в тому, що місцеві вибори відбудуться згідно з діючою редакцією Конституції України 25 жовтня 2015 р., тобто в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень місцевих органів влади. Крім того, вимога провести місцеві вибори (в тому числі на окупованих територіях) прописана навіть у Мінських угодах, які Україна зобов'язалася виконувати.

Ще на початку квітня Президент України П. Порошенко наголосив на необхідності проведення виборів у кінці жовтня цього року, незважаючи на

військовий конфлікт. При цьому він зазначив, що відразу ж після місцевих виборів будуть розширені повноваження місцевих органів самоврядування в межах процесу децентралізації. Це стосується і виборчого процесу на тимчасово окупованій території Донбасу, хоча про проведення виборів там переговори ще не закінчені.

У свою чергу лідер парламентської фракції БПП Ю. Луценко також заявив, що вибори відбудуться відповідно до закону і не виключив можливість проведення, одночасно з місцевими виборами восени 2015-го, референдуму з питань державного устрою, міжнародної політики і статусу деяких районів Донбасу. «Ми можемо запропонувати людям базові питання – з державного устрою та міжнародної політики. Я думаю, що такий референдум був би корисним», – зазначив Ю. Луценко.

Він прогнозує, що одним з питань референдуму буде ставлення людей до надання тимчасово окупованим територіям особливого статусу.

На думку Ю. Луценка, люди мають ухвалити рішення – «або заплатити десятки тисяч життів наших солдатів за звільнення, наприклад, Донбасу, або заблокувати ракову пухлину і лікувати її економічними методами».

Народний депутат від фракції «Блок Петра Порошенка» О. Черненко також зазначає, що вибори мають відбутися 25 жовтня 2015 р., адже українське законодавство, у першу чергу Основний закон – Конституція, каже, що чергові місцеві вибори проходять по всій Україні в останній тиждень жовтня п'ятого року повноважень обраних рад. «Останні вибори в Україні відбулися у 2010 році, тобто в 2015 закінчується п'ятий рік повноважень. Останній тиждень жовтня – це 25 жовтня цього року, відповідно чинна Конституція чітко й однозначно свідчить, що вибори повинні відбутися 25 жовтня 2015 року», – наголосив народний депутат.

При цьому він зауважив, що без змін до Основного закону будь-які перенесення виборів є антиконституційними. Навіть незважаючи на те що сьогодні триває процес внесення змін до Конституції, процедурно змінити її до вересня, тобто наступної сесії ВР, не вийде. «Так що, відповідно до чинної Конституції, готуватися до виборів потрібно на 25 жовтня і Президент своєю заявою дав зрозуміти, що так воно і буде», – підкреслив О. Черненко.

Разом з тим народний депутат вважає, що місцеві вибори на Донбасі не можна проводити на непідконтрольній Україні території. «Не можемо ми вибирати всю обласну раду на частині його території. На звільнених територіях, наприклад, міська рада Краматорська, Слов'янська, Маріуполя, Северодонецька – будь ласка, там сьогодні Україна і можна вибирати. Тому позиція така, що коли вже завершиться АТО, ці території будуть підконтрольні Україні, ми виберемо повністю владу. Сьогодні є військово-цивільні адміністрації, які справляються», – зазначив О. Черненко.

Він також вважає, що оскільки частина території Донецької і Луганської областей є окупованою, а частина звільненою, то питання місцевих виборів там потрібно регулювати окремим спеціальним законом. Що ж стосується закону про місцеві вибори, О. Черненко висловив упевненість у тому, що закон буде прийнятий до кінця червня.

Народний депутат повідомив, що закон, над яким працює група під його керівництвом, передбачає пропорційну систему з відкритими списками на рівні областей та великих міст, а на рівні «міст і районів, де партії не дуже розвинені, пропонується багатомандатна мажоритарна».

Щодо партії «Блок Петра Порошенка», то, як зазначив О. Черненко, їхня політична сила завжди готова до виборів. «Партійне будівництво розвивається, місцеві осередки працюють. Ясно, що зараз вони працюють не в режимі передвиборної кампанії, але я думаю, що партія, яка працює постійно, а не лише від виборів до виборів, то вона готова до виборів у будь-який час. Тому якоїсь спеціальної підготовки тут не потрібно», – зазначив народний депутат.

Загалом же, за інформацією ЗМІ, основні політичні сили, зокрема й БПП, активізували свою діяльність, головним чином з метою підготовки до місцевих виборів. Повідомляється, що за півроку до чергових місцевих виборів політичні партії та місцеві політики працюють у режимі повноцінної виборчої кампанії. У низці областей було проведено з'їзди обласних та районних партійних організацій, на яких вирішувались кадрові питання, пов'язані з підготовкою до місцевих виборів (Волинська обл. – «Блок Петра Порошенка», Радикальна партія О. Ляшка; Рівненська обл. – БПП; Кіровоградська обл. – БПП, «Народний фронт», Радикальна партія; Херсонська обл. – БПП, НФ; Львівська обл. – БПП).

Станом на початок травня найбільш активна робота з підготовки до виборів здійснювалася партією БПП і Об'єднанням «Самопоміч». Зокрема, громадські приймальні БПП було відкрито в 11 областях, «Самопоміч» – у 9. БПП та «Самопоміч» організують масові заходи різного характеру: прибирання територій – Кіровоградська, Тернопільська, Чернівецька, Сумська, Рівненська обл., висадження алей – Тернопільська обл., виставки дитячої творчості – Вінницька обл., збір коштів на обладнання для дитячих лікарень – Волинська обл., благодійні акції – Кіровоградська обл.

Як інформують ЗМІ, головною темою інформаційних повідомлень регіональних організацій партій є їхня діяльність з допомоги волонтерам та бійцям АТО. Свою роботу партії зосередили на проведенні таких акцій: збір коштів та гуманітарної допомоги, відвідування сімей загиблих осіб та надання їм матеріальної підтримки; закупівля військової амуніції для бійців АТО; організація центрів психологічної та правової допомоги (зокрема, в оформленні земельних ділянок). Одним з поширених видів роботи із виборцями залишається відкриття громадських приймалень і організація масових заходів. Популярності набуває проведення партіями роз'яснювально-просвітницької роботи з виборцями.

Слід зазначити, що нині рейтинг багатьох партій значно знизився у порівнянні з парламентськими виборами 2014 р., і це спонукає лідерів партій шукати варіанти зміцнення власних політичних сил, зокрема, за рахунок об'єднання з іншими силами, або навіть за рахунок зміни назви. Як зазначив Ю. Луценко, «Блок Петра Порошенка» планує повернутися до назви «Солідарність» та перед місцевими виборами об'єднати навколо себе європейськи орієнтовані партії. «Солідарність» – європейськи орієнтована

партія. Ми будемо відходити від назви БПП до «Солідарності», – заявив Ю. Луценко.

Він також додав, що на майбутніх місцевих виборах «Солідарність» продовжуватиме свою політику об'єднання партій. Також політсила готова підтримати безпартійних кандидатів. «Країна потребує нових облич», – переконаний Ю. Луценко.

На регіональному рівні також заговорили про консолідацію політичних сил. Так, представники БПП у Чернівецькій області заявили, що в цей складний час в Україні триває процес консолідації проєвропейських державницьких патріотичних політичних сил навколо Президента України, Коаліції демократичних сил, Стратегії «2020» задля проведення необхідних реформ, збереження суверенітету та територіальної цілісності держави. Проте, за їхніми словами, партія не мала змоги ще брати участь у місцевих виборах, що унеможлиблює наразі створення потужних фракцій та груп в органах місцевого самоврядування з метою реалізації партійних програмних засад.

Представники ж БПП у Чернігівській області сподіваються на перемогу у виборчій кампанії до місцевих органів влади. Вони готові створити потужну коаліцію в області з метою проведення реформ, і саме така політична сила, переконують партійці, стане міцною опорою для Президента України та проєвропейської більшості в парламенті та уряді.

Водночас представники БПП на регіональному рівні переймаються не лише політичними питаннями, а й демонструють намагання розв'язати економічні й соціальні проблеми, що може сприяти покращенню іміджу партії. Наприклад, у Рівному за ініціативи партії «Солідарність – «Блок Петра Порошенка» в обласному Будинку вчених відбувся круглий стіл, на якому представники Рівненської обласної державної адміністрації, депутати рад різних рівнів, громадські активісти, науковці, експерти та представники ЗМІ обговорили питання енергоефективності та енергозбереження.

Голова Рівненської обласної організації БПП, депутат обласної ради С. Штурхецький зазначив, що вже тепер необхідно спільними зусиллями розробити план економії енергоресурсів, бо очікувати їх здешевлення не варто. «Нам потрібно на рівні області визначитися, як ми зможемо ефективніше використовувати ті природні ресурси, які є на Рівненщині. Для цього потрібна тісна співпраця органів влади, вчених, підприємців та громадських активістів», – підкреслив політик.

За результатами дискусії був підписаний Меморандум про об'єднання зусиль громадських активістів, депутатів та органів місцевої влади в питаннях енергоефективності.

У Черкаській області планують провести восени (ближче до виборів) Міжнародний інвестиційний форум «INVEST СК». Про це заявив голова Черкаської обласної організації партії «Блок Петра Порошенка «Солідарність» В. Фурман. Він наголосив, що завданнями заходу є відновлення роботи підприємств області, відкриття нових виробничих потужностей, створення робочих місць і підвищення рівня оплати праці жителів Черкащини. До участі в ньому запросять підприємців, інвесторів, експертів – як з України, так і з усього

світу. «Партія «Блок Петра Порошенка «Солідарність» ініціювала проведення форуму «INVEST SK», щоб показати і внутрішнім, і зовнішнім інвесторам інвестиційний потенціал Черкащини, переваги нашої області над іншими регіонами України, готовність обласної влади та всіх реєстраційних і контролюючих органів до створення сприятливого інвестиційного клімату та запровадження персонального підходу до кожного інвестора», – повідомив В. Фурман.

Він вважає, що проведення такого заходу мотивує економіку області та дасть змогу створити нові робочі місця. «Разом з райдержадміністраціями та міськвиконкомом під час зустрічей з місцевими підприємцями ми зберемо кращі пропозиції для іноземних та вітчизняних інвесторів і представимо їм можливості області. Ключовими показниками ефективності форуму стане відкриття в недалекому майбутньому нових підприємств, надходження реальних інвестицій та створення робочих місць», – зазначив В. Фурман.

За його словами, очільники місцевих адміністрацій із приходом інвесторів мають посилити особисту відповідальність за недопущення корупційних проявів з боку відповідних структур – податкової, пожежників, санстанції та інших відомств, у тому числі й силових.

За інформацією ЗМІ, перед тим як виступити з ініціативою проведення Міжнародного інвестиційного форуму «INVEST SK», В. Фурман, який є науковцем-економістом, вивчав іноземний досвід на предмет того, як створювалися підприємства та сприятливі інвестиційні умови в різних країнах світу. Він звернув увагу на досвід Польщі і Грузії, де для будівництва підприємств землю надавали на пільгових умовах, а дороги та електромережі до нового об'єкта прокладали за державні кошти. Але при цьому інвестор брав на себе конкретні зобов'язання та чітко визначав, скільки мільйонів доларів він вкладає в нове підприємство, скільки робочих місць створює, якою буде середня зарплата людей. «Для цього потрібні законодавчі зміни. І ми вже працюємо над цим питанням з народними депутатами від «Блоку Петра Порошенка», – зазначив В. Фурман.

Крім того, варто звернути увагу на зростання активності БПП у соціальних мережах, що також до певної міри свідчить про наближення виборчої кампанії. Зокрема, після успішних для них парламентських виборів 2014 р. представники політичної сили, імовірно заспокоївшись, якимось мляво проявляли себе в соціальних мережах. Зокрема, станом на 14 квітня 2015 р. сторінку партії в мережі вподобали 6779 відвідувача (для порівняння: персональна сторінка лідера партії Президента П. Порошенка станом на той же час отримала 345 630 вподобань і лідирувала серед персональних сторінок сьогоденних політиків першого ешелону). На партійній сторінці БПП у Facebook була розміщена інформація про поточні події, дискусійні матеріали для обговорення (відгуків на інформацію, в середньому, надходило від 2 до 50). Імовірно, така низька активність користувачів зумовила і невелику кількість постів на сторінці (2–5 щодня). Подібна картина спостерігалась і у Twitter.

Проте вже в травні ситуація різко змінилась, зокрема, значно зросла кількість відвідувачів сторінки БПП у Facebook. Станом на 25 травня їх було

вже понад 17000. При цьому збільшилася кількість повідомлень до 8–11 в день, а кількість «симпатиків» (ті, хто відгукнулись на повідомлення) зросла, у середньому, до 75. Деякі повідомлення оцінили понад 450 дописувачів.

Щоправда, така активність на пряму не засвідчує зростання популярності БПП у соціальних мережах. Існує імовірність штучного збільшення кількості «симпатиків» політсили в соціальних мережах з метою привернути увагу до партії. За інформацією ЗМІ, членів «Блоку Петра Порошенка» попросили завести сторінки в соцмережі Facebook. Відповідну пропозицію секретаріат партії БПП розіслав прес-секретарям народних депутатів, депутатам та керівникам місцевих органів влади. Згідно з інформацією, кожен член партії має стати активним читачем сторінки БПП у соціальній мережі – розповідати про неї друзям, розповсюджувати новини партії, натискати статус «подобається» під публікаціями. Окрім того, місцеві осередки партії створюють в Інтернеті спеціальні сторінки (пабліки), назви яких починаються з «мій», «моя», «моє» (наприклад, «Мій Кіровоград»). Прес-служби членів БПП також мають поширювати інформацію про ці пабліки. Секретаріат просить депутатів спілкуватися зі своїми читачами доступною мовою, постити фотографії, відео та ділитися емоціями.

Враховуючи те, що кількість користувачів Інтернет зростає, ця технологія може спрацювати, адже молодь, на яку розраховують у партії, надає перевагу саме соціальним мережам і менше цікавиться телевізійними і радіо новинами.

Залишається відкритим питання щодо можливих майбутніх союзників БПП на виборах до місцевих органів влади. Враховуючи зростання рейтингу «Опозиційного блоку», особливо в південному і південно-східному регіонах, існує імовірність створення нового блоку за участю БПП. Щоправда, політики чіткої відповіді на це питання не дають. Одні запевняють, що готові об'єднуватись з усіма проєвропейськими політичними силами, інші стверджують, що підуть на вибори окремо.

Водночас у ЗМІ з'явилась інформація, у якій ідеться про те, що переговори про об'єднання ведуться. Зокрема повідомляється, що Президент П. Порошенко і Прем'єр-міністр А. Яценюк думають над об'єднанням своїх команд для участі в місцевих виборах, а зробити це їх підштовхує зростання рейтингу «Опозиційного блоку».

Автор повідомлення (http://24tv.ua/ukrayina/poroshenko_i_yatsenyuk_mozhut_obyednatisya_na_viborah_zmi/n577210) запевняє, що команда Президента вже підготувала проект закону, який заснований на так званій «німецької моделі» виборів. Крім того, передбачено повернення до виборчих блоків. Зазначається, що ідея об'єднання зусиль двох політичних сил була озвучена секретарем РНБО О. Турчиновим на одній із зустрічей ще кілька місяців тому. «Об'єднання – один із способів не допустити, щоб “Опозиційний блок” отримав більшість на наступних виборах. Адже один з лідерів опозиції С. Львовчкін постійно готує українців через телеканал “Інтер” до необхідності дострокових парламентських виборів, а вони не потрібні в нинішній ситуації ні Президенту, ні Прем'єр-міністру», – резюмує автор публікації.

Щоправда, оглядачі деяких ЗМІ не виключають імовірність зриву виборів,

якщо ситуація не буде влаштовувати провладну більшість. Водночас більшість експертів відкидають такий варіант. Як зазначив політолог Т. Березовець, саме наявність чесних міських рад і є запорукою проведення чесних реформ. «Я взагалі не приймаю аргументи на користь перенесення виборів. За такою логікою взагалі не треба було проводити вибори ні Президента, ні парламенту. І тоді б залишався при владі Янукович і Партія регіонів. Необхідне оновлення влади. Так, будуть витрачені гроші. Але вибори значно пришвидшать реформи, тому що уряд і Президент сьогодні говорять про децентралізацію. А децентралізація починається саме з рівня міських рад», – зазначив політолог.

За словами Т. Березовця, переважній більшості політичних сил вибори потрібні. Зацікавлені в них і олігархи, насамперед – І. Коломойський і Р. Ахметов, які хочуть посилити свою присутність у місцевих радах.

Загалом же вищенаведений матеріал засвідчує, що одна з найпотужніших нині політсил України – «Блок Петра Порошенка» – вже, по суті, розгорнула активну роботу з підготовки до місцевих виборів (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: Луценко: Восени разом з виборами може відбутися референдум про статус Донбасу // <http://www.pravda.com.ua/news/2015/05/23/7068847/>. – 2015. – 23.05; Місцеві вибори 2015: перенести не можна, провести неможливо // http://antikor.com.ua/articles/35290-mistsevi_vibori_2015_perenesti_ne_mohna_provesti_nemohливо. – 2015. – 4.04; Місцеві вибори: провести не можна перенести // <http://ua1.com.ua/publications/mstsev-vibori-provesti-ne-mozhna-perenesti--739.html>. – 2015. – 14.04; Закон про місцеві вибори буде прийнятий до кінця червня – депутат від БПП // <http://www.pravda.com.ua/news/2015/05/19/7068316/>. – 2015. – 19.05; Депутатів попросили завести «Фейсбук» і «лайкати» БПП // <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2015/04/14/7064722/>. – 2015. – 14.04; Законопроект про вибори до органів місцевого самоврядування має бути підготовлений до 12 травня – Олександр Черненко // <http://solydarnist.org/?p=16994>. – 2015. – 17.04; «Блок Петра Порошенка» знову стане «Солідарністю» до місцевих виборів // <http://www.slovoidilo.ua/news/8146/2015-03-10/blok-petra-poroshenko-snova-stanet-solidarnostyu-k-mestnym-vyboram.html>. – 2015. – 10.03; У Рівному науковці та експерти обговорили питання енергоефективності // <http://solydarnist.org/?p=18656>. – 2015. – 28.04; «Блок Петра Порошенка» ініціює проведення інвестиційного форуму на Черкащині // <http://v4asno.com/blok-petra-poroshenka-initsiyuje-provedennya-investytsijnoho-forumu-na-cherkaschyni>. – 2015. – 21.04; Порошенко і Яценюк можуть об'єднатися на виборах, – ЗМІ // http://24tv.ua/ukrayina/poroshenko_i_yatsenyuk_mozhut_obyednatisya_na_vibora_h_zmi/n577210. – 2015. – 21.05.*

Призначення М. Саакашвілі головою Одеської ОДА: чи відбудеться «грузинське диво» в українських реаліях

Кінець минулого тижня відзначився резонансною подією – призначенням экс-президента Грузії М. Саакашвілі головою облдержадміністрації Одеської області.

Загалом після відставки з поста губернатора Дніпропетровщини І. Коломойського кадрові зміни на Одещині були очікувані. Адже попередній губернатор регіону – І. Палиця – вважався людиною І. Коломойського. Отже, відставка І. Коломойського з достатньою долею ймовірності тягнула за собою і позбавлення посади І. Палиці. Водночас вибір Президентом П. Порошенком кандидатури М. Саакашвілі додав події сенсаційності.

За повідомленням «Фактів.ІСТV», інформацію про те, що Кабмін рекомендував Президенту України призначити М. Саакашвілі губернатором Одеської області, розмістив у своєму Facebook увечері 29 травня міністр екології та природних ресурсів України І. Шевченко (<https://fakty.ictv.ua/ua/index/read-news/id/1552318>).

«Ще один мерітократ призначений на керівну посаду в Україні! Михайло Саакашвілі – губернатор Одеської області!!!», – написав міністр у соціальній мережі, а пізніше уточнив, що Кабінет Міністрів дійсно прийняв рішення щодо М. Саакашвілі, але це рішення було не про призначення, а про рекомендацію Президенту України призначити М. Саакашвілі губернатором Одеської області.

«Остаточне рішення за Президентом України, як це передбачено Конституцією!!! Дуже сподіваюся, що Президент підтримає подання уряду і призначить М. Саакашвілі на цей відповідальний пост!!!», – зазначив міністр.

Наступного дня – у суботу, 30 травня – на сайті Президента України було розміщено інформацію про підписання П. Порошенком Указів № 304/2015 «Про призначення М. Саакашвілі головою Одеської обласної державної адміністрації» і № 301/2015 «Про прийняття до громадянства України Саакашвілі М. як особи, прийняття якої до громадянства України становить державний інтерес для України». Згодом, під час поїздки до Одеської області Президент України представив нового главу Одеської обласної адміністрації. На зустрічі з адміністративно-господарським активом області Президент зазначив, що знає М. Саакашвілі як «людину, яка не словом, а ділом довела, що може не тільки демонструвати добрі знання і народжувати креативні пропозиції, але й вміє втілювати їх у життя і змінювати всю країну».

За словами глави держави, за часів президентства М. Саакашвілі Грузія стала більш прозорою, ефективною, завдяки антикорупційній реформі – більш привабливою для іноземних інвесторів, змогла забезпечити справедливість судів і підвищити рівень захищеності громадян. «Такою я хочу бачити Україну, такою я хотів би бачити Одесу», – наголосив глава держави.

Президент назвав Одесу «перлиною України», яка має величезний невикористаний потенціал. «Не в останню чергу, Одеса саме через це є спеціальною мішенню для агресора. Так, як об'єдналася країна, має об'єднатися Одеса. До кожного маємо знайти потрібні слова», – сказав П. Порошенко.

Президент назвав головними викликами як для України загалом, так і для Одеської області, зокрема, збереження миру та спокою, війну з корупцією, несправедливістю, реформування економіки, запровадження децентралізації. «Складні часи потребують сильних і рішучих дій. Кожний громадянин чекає від влади подолання проблем, які роками не дозволяли Україні і, в тому числі, Одещині розкрити свій потенціал», – сказав Президент.

Говорячи про завдання, які стоять перед новим очільником області, Президент зазначив, що вже через рік люди мають відчутти перші результати реформ. Має зрости довіра людей до влади та правоохоронних органів. Одними з головних завдань для М. Саакашвілі П. Порошенко назвав деолігархізацію та боротьбу з корупцією – забезпечення справедливості судів, чесної та прозорої роботи митниці та податкової служби.

Нове призначення экс-президента Грузії спричинило широкий інформаційний резонанс і жваве обговорення в ЗМІ. Висловлені оглядачами та експертами думки варіюються від підтримки «ефективного реформатора» у «складному регіоні стратегічного значення» до скептичної оцінки кадрового потенціалу чинної влади та критики чергового прояву конфлікту між П. Порошенком і І. Коломойським.

Головний редактор сайту телеканалу «Еспресо TV» С. Руденко нагадує, що М. Саакашвілі – давній друг так званої «помаранчевої» команди, до якої входили В. Ющенко і П. Порошенко. У 2004 р. тодішній президент Грузії активно підтримував Помаранчеву революцію. В. Ющенко вже в статусі президента став хрещеним батьком сина М. Саакашвілі – Ніколаза. А з П. Порошенком экс-президент Грузії був практично «однокашником» – з різницею в кілька курсів вони вчилися на факультеті міжнародних відносин Київського державного університету імені Шевченка.

Отже, поява М. Саакашвілі в оточенні Президента П. Порошенка рік тому виглядала цілком закономірною: «новому главі української держави потрібні були “варяги” з успішним досвідом роботи у сфері державного управління. Саакашвілі і його команда якнайкраще підходили на цю роль. Правда, незважаючи на це, сам прихід экс-президента Грузії в українську владу все ж затягнувся. За минулий рік Саакашвілі пророкували крісло і в новому уряді України, і в новоствореному Національному антикорупційному бюро. Однак у центральну владу він так і не потрапив. Чому – до кінця так ніхто і не пояснив. Хоча очевидно, що нова українська влада не дуже-то й прагнула до цього. Імовірно, на нинішньому етапі ні Президенту, ні Прем'єру не потрібна була поруч людина, з успіхами якого б порівнювали вже їх діяльність», – вважає С. Руденко.

На його думку, вирішення завдань, які постануть перед М. Саакашвілі в Одеській області – а це й питання контрабанди, кордон з невизнаним

Придністров'ям, корупція у місцевій владі, проросійськи налаштовані жителі, теракти, – потребуватимуть підтримки Президента, Прем'єра та силовиків, без чого навряд чи вдасться отримати позитивний результат.

При цьому делегування М. Саакашвілі на Одещину дасть Президенту П. Порошенку можливість зрозуміти, що нині в реальності відбувається на місцевому рівні в Україні. Чи відбувається децентралізація? Чи ведеться боротьба з корупцією? Чи готова регіональна еліта до радикальних змін у країні? На всі ці запитання, швидше за все, буде дано негативну відповідь. І навряд чи М. Саакашвілі буде мовчати. Більше того, очевидно, що саме він відтепер стане одним з головних ньюсмейкерів у країні.

На думку оглядача, крісло одеського губернатора дозволить експрезиденту Грузії не тільки зрозуміти суть проблем Української держави, але і запропонувати їхнє вирішення. Можливо, і на більш високому рівні.

Коментуючи нове призначення М. Саакашвілі, грузинський політолог Г. Васадзе виокремив *п'ять* завдань, які доведеться вирішувати новому губернатору Одещини, і визначив можливі переваги і ризики у процесі їхнього виконання (ТСН.ua (<http://ru.tsn.ua/analitika/pyat-zadach-saakashvili-v-odesse-428275.html>)).

Завдання перше – руйнування старої системи: викорінення корупції, модернізація державних сервісів, починаючи від поліції, митниці та системи видачі документів, закінчуючи встановленням зворотного зв'язку між владою та населенням (у зв'язку з цим примітно, що перший указ нового губернатора був пов'язаний з модернізацією сайту ОДА). Зважаючи на наявність багатого позитивного досвіду Грузії, яким володіє М. Саакашвілі, досягнення цього завдання політолог пов'язує виключно з політичною волею команди колишнього лідера Грузії.

«Позитивна сторона – практично моментальний ефект, який відчують одесити та жителі області. А в разі впевненого успіху на даному напрямку – ефективна модель взаємовідносин громадян і держави для всієї України. Ризики – критична маса незадоволених правоохоронців і держслужбовців, які позбудуться своєї годівниці. У підсумку вони і складуть основну частину Фронди Саакашвілі, які будуть намагатися позбутися його будь-яким шляхом», – прогнозує Г. Васадзе.

Завдання друге – якісне підвищення рівня безпеки у всій Одеській області, що передбачає енергійні кроки із знищення впливу злочинного світу на всіх рівнях. По суті, це повторення головної частини грузинської реформи МВС, унаслідок якої населення, починаючи від бізнесменів і закінчуючи бабусями на лавці, починає довіряти поліції більше, ніж бандитам. Позитивна сторона – одесити відчують себе захищеними, а всі розповіді про незамкнені автівки й дівчат, які можуть спокійно гуляти містом далеко за північ, не побоюючись за свою безпеку, стануть не просто фігурами мови, а перейдуть до розряду реальності. Ризики – жорсткість і навіть необхідна жорстокість боротьби зі злочинними елементами неминуче породять величезну кількість міфів і легенд, які поширюватимуться злочинним світом і завдаватимуть точкових ударів по репутації М. Саакашвілі. «Додайте до цього неминучі “перегини на місцях”, і

отримаєте вельми вибухонебезпечну суміш. У разі успіху на даному напрямку Одеська область стає еталоном закону і порядку як для жителів України, так і для потенційних інвесторів, які отримають чіткий сигнал – в Одесі безпечно, а отже, там можна вкладати гроші», – наголошує експерт.

Завдання третє – розвиток інфраструктури міста та області. Безпека необхідна, але далеко не єдина умова для залучення інвестицій і розвитку бізнесу. Необхідна сучасна інфраструктура, яка зможе забезпечити всіх бажаючих перенести свої підприємства в Одеську область необхідними енергетичними, комунікаційними, логістичними та кадровими потужностями. Мова йде про створення найбільшого в Чорноморському регіоні мультимодального логістичного вузла. Це завдання вимагає часу та великих вкладень, але його виконання окупиться – з урахуванням наявності в Україні договору про вільну торгівлю з Європою. Тобто ті підприємці, які перенесуть своє виробництво в область, матимуть можливість продавати свої товари на найбільшому ринку в світі при відносно малих витратах.

Завдання четверте – створення в Одесі максимально комфортного бізнес-клімату. Тут головною перешкодою, на думку Г. Васадзе, може бути підпорядкованість області центральній владі і неможливість створення свого власного правового середовища. Політолог вважає, що для виконання цього завдання М. Саакашвілі можуть знадобитись особливі повноваження, адже ідеться про необхідність створення своєрідної вільної економічної зони, з низькими податками та мінімальним втручанням держави у справи бізнесу. Тим більше що історичний прецедент у випадку з Одесою існує. Ризики – невдоволення іншої частини України особливим економічним статусом області. Однак якщо М. Саакашвілі, отримавши такі повноваження, реалізує модель вільної економіки в окремо взятій області і разом з тим в разі збільшить її бюджет, це буде найяскравішим доказом ефективності подібної моделі для всіх регіонів України.

Завдання п'яте – зовнішньополітичне. За словами Г. Васадзе, зрозуміло, що призначення М. Саакашвілі губернатором Одеської області має зовнішньополітичний аспект. По-перше, необхідно створити умови, при яких практично всі одесити, а не тільки патріоти, захищатимуть своє місто і свою область до останнього. А це можливо лише в тому випадку, якщо одесити відчують перспективи нормального, цивілізованого життя для себе і своїх дітей. І, по-друге, про Одесу повинні заговорити на всьому пострадянському просторі – приклад позитивних змін у цьому регіоні завдасть нищівного репутаційного удару по режиму Путіна, який, володіючи колосальними нафтогазовими ресурсами, не здатний забезпечити перспективу розвитку для країни, де він безроздільно править упродовж багатьох років. Ризики тут очевидні: Кремль зробить усе, щоб не допустити успіху М. Саакашвілі в Одесі. Для цього, на переконання експерта, будуть задіяні величезні фінансові та людські ресурси.

Водночас, за його словами, від успіху виконання окреслених завдань залежатиме не лише політична доля самого М. Саакашвілі, а й доля України, а можливо і всього пострадянського простору.

При цьому у випадку успіху не виключено, що М. Саакашвілі може стати наступним Прем'єр-міністром України. Таку думку висловив експерт з комунікацій Д. Крикун в ефірі «5 каналу», інформує «УНН» (<http://www.unn.com.ua/ru/news/1469838-nastupnim-premyer-ministrom-ukrayini-mozhe-stati-m-saakashvili-ekspert>).

Він також підкреслив, що призначення М. Саакашвілі на посаду голови ОДА варто розглядати тільки з точки зору меседжів, які українська влада спрямовує громадянам і російському президенту В. Путіну.

«Меседж перший. Саакашвілі – це успішний кейс реформ, управління як такого. Саакашвілі сам по собі комунікація, людина, яка доносить меседжі. В Україні після обрання нової Верховної Ради, після призначення Кабміну куди не кинь – клин. Я очікую, що зараз у нас посиплеться Кабмін. Є величезні проблеми з функціонуванням коаліції, ми знаємо про безпорадність П. Порошенка в кадровій політиці, зокрема, в регіонах. І тут, як чорт із табакерки, з'являється Саакашвілі і не де-небудь, а в регіональній політиці», – сказав Д. Крикун.

«Треба дивитися, що буде далі. Цілком можливо, що коли остаточно рухне той Кабмін, як ми його зараз спостерігаємо, я не здивуюся, якщо новим Прем'єр-міністром буде Саакашвілі», – зазначив експерт.

Утім, сам М. Саакашвілі на разі спростовує таку можливість доволі категорично: «Яка дурість, яка дурість, у мене немає ніяких політичних амбіцій в Україні».

«Коли я завершу цей проект в Одесі ... Як закінчу, його неможливо завершити. Коли ми розкрутимо його, я з великим задоволенням повернуся назад до Грузії, продовжуючи свою грузинську діяльність», – поділився планами політик.

Набагато більш скептично поставився до призначення М. Саакашвілі очільником Одеської ОДА відомий оглядач В. Портников. На його думку, нове призначення экс-президента Грузії говорить про два моменти.

По-перше про те, що конфлікт між П. Порошенком і І. Коломойським триває. Зменшення впливу олігарха в Одеській області – закономірний наслідок розвитку цього конфлікту і відсутність у сторін чіткого розуміння алгоритму його завершення. «Нічого хорошого в цьому, звичайно ж немає – у ситуації триваючого “гібридного миру” і наростання соціальної напруженості українській еліті найменше потрібна конфронтація. Але з цим уже нічого не поробиш – хоча вже ясно, що за продовження війни всіх проти всіх будемо платити ми з вами, і платити дорого», – зазначає експерт.

По-друге, призначення М. Саакашвілі – чергова демонстрація обмеженості президентського кадрового ресурсу. Президенту не вдалося знайти фігуру, яка могла б стати гідною альтернативою усуненому І. Коломойському – у результаті новий дніпропетровський губернатор просто «загубився» на тлі попередника. «Зрозуміло, що усунений одеський губернатор “загубиться” на тлі наступника. Але це аж ніяк не означає, що колишній грузинський президент стане тим губернатором, який потрібен Одеській області, – прогнозує В. Портников. – Колишні президенти взагалі дуже рідко стають сильними

бюрократами – особливо люди з такими авторитарними нахилами та імпульсивним характером, як у М. Саакашвілі. До того ж М. Саакашвілі не відрізнявся особливими бюрократичними якостями і коли працював міністром юстиції в Е. Шеварнадзе, або коли став мером Тбілісі. Як харизматичний політик він відбувся тільки на мітингу, а не в кабінеті. Як той Саакашвілі, якого ми знаємо – вже на президентському посту. Але на цій посаді М. Саакашвілі намагався боротися з будь-якими обмеженнями повноважень – і досяг успіху в цьому. Аж до поразки своєї партії на парламентських виборах М. Саакашвілі був тією людиною, за якою залишалося останнє слово у прийнятті принципових рішень у державі. Його опонентам залишалася в кращому випадку маргіналізація, у гіршому – кримінальне переслідування та еміграція. Показово, що після зміни влади сам Михайло Миколайович опинився в аналогічній ситуації. Але в кожному разі, область – це не держава. Область – це місце у вертикалі, яку розривають суперечності».

В. Портников звертає увагу на те, що як президент, зацікавлений у змінах, М. Саакашвілі працював на чолі згуртованої та відданої йому особисто команди односторонців. Такої команди, за його словами, на разі немає не лише в Одеській області, а і взагалі в Україні. Крім того, існуюча в Україні система не дає змоги провести «окремо взяті» зміни – система може змінюватися тільки повністю. Тому оглядач не радить очікувати від М. Саакашвілі «того, що він не зможе зробити за визначенням».

Тим більше, на переконання В. Портникова, не потрібно стверджувати, що призначення М. Саакашвілі засмутить В. Путіна. «У Москві занадто добре вивчили сильні та слабкі сторони колишнього грузинського президента, щоб не розуміти, чого від нього можна чекати, а чого не варто. Саме це розуміння особливостей особистості президента Грузії і дозволило Кремлю розраховувати, що в Тбілісі відреагують на російські провокації в Південній Осетії так, як там відреагували – що відкрило дорогу до війни, визнання незалежності Південної Осетії та Абхазії, недооцінки можливої реакції Заходу, виходячи з грузинського досвіду, – і як наслідок до конфлікту в Україні. І саме слабке розуміння Кремлем психології нового українського керівництва дозволило зірвати операцію “Новоросія” ще в її кримській фазі і не допустити окупації половини країни. Так що не важливо, як В. Путін ставиться до того чи іншого українського губернатора – І. Коломойського він теж не любив і що це змінило? Головне – це не придумувати причини, а розуміти резони. На сьогоднішній день призначення колишнього президента Грузії виглядає лише наслідком кадрового цейтноту в клановій боротьбі, а не ходом у великій грі. І спростувати це міркування може лише сам М. Саакашвілі своїми діями на посту губернатора Одеської області», – переконаний експерт (LB.ua (http://lb.ua/news/2015/05/30/306682_saakashvili_mesto_vertikali.html)).

За інформацією видання «Новое время», з тезою про те, що призначення М. Саакашвілі головою Одеської облдержадміністрації говорить про «кадровий голод» чинної української влади, погоджується, також, російський опозиціонер, голова партії «Демократичний вибір» В. Мілов (NV.ua (<http://nv.ua/opinion/>

milov/ukraina-i-pustota-o-chem-govorit-naznachenie-saakashvili-51366.html), за словами якого «Саакашвілі в Одесі – це ніби така яскрава і дуже недвозначна розписка в тому, що більше в запасі нічого немає».

«Це висвічує величезну проблему вакууму управлінського класу в Україні. Просто чорна діра, порожнеча. Стара номенклатура vs майданівські глашатаї, от і все. Для реформ це вбивча історія.

Усе це підкреслює, що ви там скільки завгодно можете вистрибувати з штанів про “лідери не потрібні” і “зараз в моді горизонтальне безлідерне”, а коли треба робити реформи, то потрібні лідери, і мільйон безлідерних волонтерів як не б’ється об скло, нічого не може зробити. Чому у Польщі вийшло? У неї відповідальні лідери були, від Геремека-Міхніка до Мазовецького-Бальцеровича.

Справедливості заради, це не унікальна проблема для України, це важка проблема для всієї Східної Європи. Згадайте, як прибалти на зорі реформ масово закликали на керівні посади варягів з-за кордону, а румуни геть узагалі вибрали президентом зараз етнічного німця...», – коментує ситуацію В. Мілов.

Разом з тим російський політик дає високу оцінку потенціалу та досвіду М. Саакашвілі у сфері модернізації системи державного управління та проведення в країні реформ: «Неможливо заперечувати, що у М. Саакашвілі є серйозний і дуже важливий управлінський досвід. Йому реально багато чого вдалося в Грузії... – у сфері реформи держапарату, боротьби з оргзлочинністю, залучення інвесторів. ...Той же Батумі згадайте. Усе це Одесі взагалі-то треба. ...Так що у рішення такого є певні підстави, Саакашвілі досвідчений і небезуспішно управлінець».

Утім, незважаючи на наявний в экс-президента Грузії досвід, експерти на разі не схильні до надмірного оптимізму в тому, що стосується перспектив здійснення реформ «в окремо взятій області». Зокрема, на думку глави правління «Центру протидії корупції» та активіста «Демократичного альянсу» В. Шабуніна, повноваження глави обласної адміністрації не дають можливість для повноцінної боротьби з корупцією.

У коментарі виданню «Гордон» експерт зазначив, що призначення М. Саакашвілі головою Одеської обласної адміністрації – «красивий піар-хід, який, однак, навряд чи принесе очікувані результати» (Гордон (<http://gordonua.com/news/politics/Aktivist-SHabunin-o-naznachenii-Saakashvili-Nelzya-pobedit-korruptsiyu-v-otdelno-vzyatoy-oblasti-Hod-krasivyuy-no-eto-ocherednoy-piar--83315.html>)).

«Глава адміністрації не має ніякого впливу на ключові корупційні інститути – СБУ, митницю, податкову. Хід красивий, але це черговий піар, який не дасть жодних результатів. У глави адміністрації немає жодних повноважень, щоб подолати корупцію в цих галузях. Він загалом персона важлива, але не можна перемогти корупцію в окремо взятій області – це ілюзія. Мені складно сказати, навіщо цей піар Порошенку, а ще складніше – навіщо він Саакашвілі», – зазначив В. Шабунін.

Тим часом своє ставлення до призначення нового очільника Одеської ОДА висловили представники так званого «Одеського підпілля». Зокрема, у своєму

відеозверненні один з лідерів сепаратистів М. Долгов назвав М. Саакашвілі «ідейною американською маріонеткою», русофобом, який є ворогом російського світу, політиком-авантюристом, якого зовсім не турбують наслідки його дій і який назавжди залишиться чужаком і ворогом для одеситів (Телерадіокомпания «Звезда» (http://tvzvezda.ru/news/vstrane_i_mire/content/201505311643-6ocl.htm)).

Українці негативно прокоментували призначення М. Саакашвілі на посаду голови Одеської ОДА оглядачі російських ЗМІ, закидаючи йому русофобію, кримінальні справи та «розпалювання війни».

Що ж до самого новопризначеного губернатора Одещини, то він уже анонсував свої перші кроки на новій посаді.

Зокрема, М. Саакашвілі заявив про намір повністю оновити керівництво регіону. За його словами, він отримав згоду Президента П. Порошенка на кардинальні зміни у керівному складі області. «Прошу одеситів, а населення вважаю своїм основним начальником, дати мені шанс на перетворення. Зокрема, на залучення на керівні посади молодих людей, яких будемо залучати через відкриті конкурси», – сказав М. Саакашвілі під час спілкування з журналістами, після офіційного вступу на посаду. Він зазначив, що пріоритет буде відданий достойним, чесним і професійним людям. За словами політика, потрібні нові обличчя, нові ініціативи, необхідно зробити все для залучення в регіон не тільки значної кількості туристів, а й багатьох інвесторів. «Ми також будемо жорстко контролювати витрачання бюджетних коштів», – сказав М. Саакашвілі, уточнивши, що саме в цій сфері є безліч лазівок для зловживань. Крім того, М. Саакашвілі в числі пріоритетів своєї діяльності в найближчій перспективі називає наведення порядку в роботі місцевої митниці, зазначивши, що отримав на це «мандат» від Президента України. М. Саакашвілі наголосив, що «кумівства не буде». Новий голова Одеської ОДА має намір впритул зайнятися проблемою з ремонтом автомобільних доріг в області, які перебувають у жахливому стані. «Коли люди побачать, що влада працює, держава про них піклується, сепаратистські настрої зникнуть самі по собі», – запевнив М. Саакашвілі.

Високо оцінюючи потенціал і стратегічне значення Одеси, новий губернатор підкреслив, що попри проблеми, які існують, з міста можна зробити економічне диво.

За словами М. Саакашвілі, в Одесі вирішується багато з тих питань, які стосуються України в цілому, а саме місто має стати «столицею Чорного моря».

Отже, від колишнього очільника Грузії чекають на повторення «грузинського дива» в окремій області. Утім, чи можливе буде таке повторення в українських умовах, поки що залишається питанням.

Наука – суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Україна стала повноправним членом Західноєвропейської асоціації ядерних регуляторів (WENRA). Про це заявив голова Держатомрегулювання С. Божко. 26 березня 2015 р. у м. Женева (Швейцарська Конфедерація) Україну прийняли членом WENRA. В Європі WENRA є ключовим та найбільш активним учасником розробки єдиних стандартів регулювання ядерної та радіаційної безпеки, а також створює умови для забезпечення ядерної безпеки на регіональному рівні і приділяє особливу увагу обговоренню проблемних питань та розробці спільних подальших дій. WENRA налічує 17 країн-членів та дев'ять країн зі статусом спостерігачів. Україна отримала статус спостерігача асоціації у 2009 р. та активно брала участь в ініціативах з вироблення єдиних стандартів регулювання ядерної та радіаційної безпеки (*Кабінет Міністрів України* (http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248060338&cat_id=244276429). – 2015. – 1.04).

* * *

6 квітня в Трускавці відбулася XXVII Міжнародна наукова конференція «Від патофізіології до раціональної терапії в неврології», присвячена 100-річчю від дня народження М. Маньковського.

Конференцію, яка тривала три дні, організували НАМН України, МОЗ України, Міжнародна асоціація організацій у галузі неврології та нейронаук Асоціації кардіоневрологів України. Учасників міжнародного медичного форуму вітав міський голова Р. Козир.

Учасники конференції, а це академік НАМН України В. Безруков, члени-кореспонденти НАМН В. Козьявкін і С. Кузнєцова, інші відомі медичні фахівці з Іспанії, України та Росії обмінялися досвідом роботи, одноставно відзначали добрі перспективи Трускавця в галузі медичного туризму, захоплювалися його аурую та красою (*Західна інформаційна корпорація* (http://zik.ua/ua/news/2015/04/07/u_truskavtsi_v_mizhnarodniy_naukoviy_konferentsii_vzlyaly_uchast_vcheni_z_ishpanii_ta_rosii_579119). – 2015. – 7.04).

* * *

Вінницький торговельно-економічний інститут підписав партнерську угоду з університетом Яна Кохановського м. Кельце (Польща), з метою реалізації спільних освітніх програм та проектів. Про це повідомляє облдержадміністрація.

Підписання відбулося під час візиту делегації Вінницької області до м. Кельце Сьвентокшиського воєводства 30 березня – 2 квітня. Крім того, було підписано чотири партнерські угоди між закладами Вінницької області та центром підвищення кваліфікації м. Кельце. Зокрема, з поляками заприятелювали обласний центр зайнятості і Вінницька торгово-промислова палата.

У лютому Ресурсно-інформаційний центр розвитку громад «Громади Вінниччини» підписав угоди про співпрацю з кількома польськими партнерами (*iVin* (<http://i-vin.info/news/vinnytskyu-instytut-pidpysav-ugodu-z-keletskym-universytetom-10641>)). – 2015. – 6.04).

* * *

З 23 березня по 2 квітня 2015 р. у штаб-квартирі Міжнародного союзу електрозв'язку у Женеві проходила Друга сесія Підготовчих зборів (ПЗК15-2) до Всесвітньої конференції радіозв'язку 2015 року (ВКР-15). У ній взяла участь делегація України у складі провідних фахівців з питань використання радіочастотного ресурсу Адміністрації Держспецзв'язку, НКРЗІ та УДЦР.

У роботі Другої сесії ПЗК взяли участь понад 1500 делегатів із 150 країн світу, які є членами Міжнародного союзу електрозв'язку. Роботу ПЗК15-2 організовано у форматі підготовки узгоджених проектів документів у робочих групах та в подальшому їх обговорення та затвердження на загальних пленарних засіданнях. Під час роботи Другої сесії ПЗК делегація України активно обговорила питання порядку денного ВКР-15.

Всесвітня конференція радіозв'язку 2015 року відбудеться в Женеві з 2 по 27 листопада 2015 р. Головною метою Підготовчих зборів є розробка і затвердження Звіту на основі досліджень, проведених дослідними комісіями сектору радіозв'язку МСЕ відповідно до порядку денного ВКР-15, а також проектними і робочими групами регіональних та інших міжнародних організацій, з урахуванням внесків, представлених адміністраціями зв'язку країн-членів МСЕ.

Основна увага в роботі Другої сесії ПЗК приділялася обговоренню питань, що стосуються рухомої (мобільної) служби та супутникової служби. Найбільш важливими для України є пункти 1.1 і 1.2 порядку денного ВКР-15, які пов'язані з дослідженням частотних діапазонів, які вже розподілені для систем міжнародного рухомого зв'язку (International Mobile Telecommunications – ІМТ), та пошуком додаткових смуг частот з урахуванням еволюції систем ІМТ. Зокрема, ідеться про уточнення розподілу частот для технології LTE, питання внесення до нього «другого цифрового дивіденду» – смуги частот 694-790 МГц.

Також значну увагу делегати України приділили питанням додаткового розподілу частот супутниковим службам та дослідженням, що стосуються можливих змін технічних критеріїв, які використовуються при координації супутникових мереж, та змін у процедурі попередньої публікації, координації, заявлення та реєстрації частотних присвоєнь, віднесених до супутникових мереж.

Окреме завдання української делегації – запобігати відображенню у документах конференції статистичних показників тимчасово окупованих територій України та упереджувати можливі кроки російської сторони, спрямовані на використання МСЕ для прийняття рішень, що можуть інтерпретуватися як пряме або непряме визнання будь-якої зміни статусу Автономної Республіки Крим (*Державна служба спеціального зв'язку та*

захисту інформації України (http://www.dsszzi.gov.ua/dstszzi/control/uk/publish/article?art_id=126029&cat_id=119123). – 2015. – 30.03).

* * *

1 квітня Міністерство внутрішніх справ України та корпорація Microsoft підписали Меморандум про взаєморозуміння, який закріплює взаємну зацікавленість у співпраці в галузі захисту даних, інформаційної та кібербезпеки. Заступник міністра внутрішніх справ України з питань європейської інтеграції Т. Авакян зазначив, що співпраця зі світовим лідером дасть змогу міністерству ефективно протистояти сучасним викликам та загрозам у кіберпросторі.

За словами віце-президента корпорації Microsoft у країнах Центральної та Східної Європи Д. Грентема (Don Grantham), для Microsoft питання захисту даних є надзвичайно важливим. Корпорація вже понад 20 років співпрацює з європейськими урядами, державними установами та бізнесом і ділиться власним досвідом. Це допомагає відповідати на локальні виклики та сприяти економічному розвитку.

Сторони зазначають, що підписаний Меморандум стане фундаментом для підписання подальших угод, у рамках яких МВС та фахівці Microsoft спільно працюватимуть над посиленням кібербезпеки відомства. Зокрема, компанія готова надавати інформаційну підтримку і консультації фахівцям МВС щодо своїх продуктів та сервісів Microsoft. Крім того, представники «Майкрософт» готові надавати допомогу правоохоронцям у процесі ідентифікації та боротьби із загрозами інформаційній безпеці.

Сторони також обговорили перспективи розширеної співпраці в рамках програми операційної та технічної підтримки найвищого класу Microsoft Premier Support, а також підписання міністерством Угоди про співробітництво з питань безпеки (*Кабінет Міністрів України* (http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248059607&cat_id=244276429). – 2015. – 1.04).

Загальна характеристика наукової і науково-технічної діяльності

Національна академія аграрних наук на річних зборах відзвітувала про свій доробок. Академія має досить потужний матеріальний потенціал, який включає десятки наукових установ, 152 дослідних господарства, які обробляють 385,4 тис. га сільгоспугідь. Про неефективність держпідприємств в аграрній сфері говорив у своєму виступі на зборах і перший заступник міністра аграрної політики, колишній менеджер компанії з виробництва біодобавок VITERA Я. Краснопольський. Влада чекає від академії зустрічного плану її реформування. Як повідомив у доповіді президент НААНУ Я. Гадзало, нині вже розроблено модель науково-організаційних перетворень та інноваційно-інвестиційного розвитку, запровадження якої дасть змогу збільшити фінансування аграрної науки із 350 млн грн до 730 млн. У мережі установ

академії з'являться науковий парк, виробничі кластери, науково-інноваційні центри тощо.

Якщо середній доробок аграрної науки за рік порівняти з мізерним державним фінансуванням, котрого вистачало лише на заробітні плати і часткову оплату комунальних послуг, то вийде, що коефіцієнт корисної дії НААНУ вдвічі-втричі вищий, ніж подібних установ у країнах ЄС. Щороку українські селекціонери вносять до держреєстру близько сотні нових сортів сільгоспкультур. Причому в селекції сортів пшениці та ячменю ми утримуємо лідерство у Європі. Вона сьогодні продукує ідеї, якими цікавиться увесь світ.

Група українських науковців під керівництвом професора М. Мельничука (нині віце-президента НААНУ) розробила інноваційний проект «Аграрна долина», мета якого – запровадження в АПК та на сільських територіях сучасних біоенергетичних розробок. Проект вподобали колеги з університету Бентлі (Бостон) та Гарвардського університету (США), які своєю чергою зуміли переконати впливових інвесторів у США підтримати це починання. І ось професор Гарвардського університету Р. Робертсон, доктор Г. Штеренберг та П. Вілсон з університету Бентлі, доктор К. Холзінгер з Австрії та доктор В. Рос із Люксембургу знову в Україні. Укладено контракти з українськими підприємствами. Без аграрної науки поступ українського АПК неможливий (*Карпенко О. Наука в час великих змін // Сільські вісті (<http://www.silskivisti.kiev.ua/19231/index.php?n=26612>). – 2015. – 2.04*).

Діяльність науково-дослідних установ

31 березня, 20 Українська антарктична експедиція вирушила на антарктичну станцію «Академік Вернадський». У складі експедиції – 12 фахівців з Києва, Житомира, Львова, Одеси, Харкова та Полтавщини, які за традицією поєднують молоду енергію й досвід, а також сповнені бажання розв'язати, доручені їм науково-технічні завдання.

Командир загону – В. Лук'яченко – колишній військовий, науковий співробітник відділу геофізичних і геологічних досліджень НАНЦ. Це вже п'ята його експедиція. У складі команди зимувальників – біологи, метеорологи, геофізики та інженери-механіки, лікар та повар.

Керівник Національного антарктичного наукового центру В. Литвинов наголосив, що середній вік наукового складу команди двадцятої експедиції становить 30 років, а технічного персоналу станції – 37.

Наступна зима – особливо відповідальна. Як і попередній, їй притаманні висока технічна складність наукових проектів, вимогливість до виконавців. Адже успішне здійснення ювілейної, двадцятої, експедиції, до якої старанно готувались протягом року, підсумує комплексні дослідження у прибережних зонах станції «Академік Вернадський» (щодо створення екологічного охоронюваного морського району), підготує науково-технічні обґрунтування випробувань безпілотних літальних апаратів для моніторингу навколишнього середовища, використає сучасний багатопроменевий

високочастотний ехолот при вивченні рельєфу океанського дна, що було розпочато минулої зими (Західна інформаційна корпорація (http://zik.ua/ua/news/2015/03/31/nyni_20_antarktychna_ekspedytsiya_vyrushyla_na_stantsiyu_akademik_vernadskyy_577125). – 2015. – 31.03).

* * *

У Національній академії аграрних наук України (НААНУ) відбулося засідання круглого столу з участю Президії НААН України, правління громадської організації «Рада Героїв України в АПК», а також представників американської Асоціації «Українська «Агродолина» на тему: «Біоенергетика у сільських регіонах України: актуальність, досвід та інвестиційні перспективи США».

Головували на засіданні президент НААНУ академік Я. Гадзало, голова правління ГО «Рада Героїв України в АПК» академік НАН та НААН України Д. Мельничук, керівник американської асоціації «Українська «Агродолина» Г. Штеренберг та професор Гарвардського університету США Р. Робертсон, які у своїх виступах акцентували увагу на надзвичайній актуальності розвитку відновного енергозабезпечення в Україні.

У рамках зазначеної теми круглого столу обговорювався пілотний проект «Заміщення природного газу енергією агробіомаси у сфері теплопостачання», про який доповів віце-президент НААНУ академік М. Мельничук. Він охарактеризував можливі шляхи комплексного подолання труднощів в Україні з теплопостачанням завдяки заміщенню дорогого природного блакитного палива біоенергетичними ресурсами та продуктами їх переробки. Як координатор пілотного проекту з української сторони наголосив, що нині американським партнерам продемонстровано дуже важливу річ – вдалося об'єднати Героїв України, керівників великих агропідприємств, котрі цей проект готові підтримати. А це та платформа, завдяки якій, нарешті, вдасться прокласти місток співробітництва між нашим агросектором і потенційними американськими інвесторами. Вагомий аргумент для зарубіжних бізнесменів – реальні платежі агросектору в держбюджет, які торік стали основним джерелом його наповнення, та енергоощадні заходи, впроваджувані агрофірмами задля здешевлення собівартості сільськогосподарської продукції і її конкурентоспроможності на світових ринках.

Про це говорив і керуючий партнер компанії BRIGGS CAPITAL, LLC, професор Гарвардського університету Р. Робертсон. Зокрема, він розповів, що за два тижні перебування в Україні відвідав десятки об'єктів, важливих для здійснення проекту «Заміщення», мав відверті бесіди з багатьма фермерами, керівниками потужних агрофірм, міністрами, науковцями та переконався, що з такими людьми буде неважко перебудувати економіку країни на сучасний лад у рамках державно-приватного партнерства. Він вірить, що війна на сході невдовзі припиниться, а Україна – на правильному шляху демократичних перетворень і подолання корупції.

Поріг недовіри буде подолано дуже швидко, додав інший американський гість Г. Штеренберг, директор компанії з Бостона UKRAINE AGRO VALLEY

ASSOCIATIONS, адже вони з академіком Д. Мельничуком адаптують проект глобального заміщення російського газу в Україні вже півтора року, а ідея перетворюється на цілком реальну справу. «Україна – грандіозний ринок і для вирощування біоресурсів (міскантус, кукурудза, цукрові буряки тощо), і для виробництва енергетичного обладнання, яке працюватиме для цих ресурсів, і для просування опанованих технологій у сусідні країни. Ми плануємо інвестувати в альтернативну енергетику України 40 млн доларів у найближчі три роки», – зазначив він.

Безмежні можливості модернізації енергетики та опалювальних систем побачив в Україні і президент компанії OSAGE GLOBASTRATEGIES П. Вілсон. Якщо проект «Заміщення» запрацює без затримки, передбачив він, то вже найближчим часом Україна матиме десять показових ТЕС, переобладнаних на вугілля та тверде паливо з біомаси, які значно ефективніші та економніші за традиційні. А це дасть змогу переконати багатьох інвесторів у необхідності спрямувати кошти саме в цю галузь. Уже зараз ідеться про 4 мільярди доларів, а до 2020 року сума може потроїтись.

У ТОВ «Маяк» на Черкащині самотужки опанували сучасні енергоощадні системи, використовують для опалення біогаз і пелети з соломи. А дослідне господарство одного з НДІ уже років з десять вирощує на полях неподалік Києва енергетичні рослини, зокрема міскантус. Директор Інституту садівництва І. Гриник привернув увагу до того, що вже сьогодні потрібно корчувати близько 70 тис. га старих фруктових садів, і якщо їх переробити на пелети, а не бездумно спалити, то зиск для людей буде значний.

«Україна – це зелений Кувейт», — так коротко сформулював гасло науковців, які предметно займаються впровадженням біопаливного виробництва, директор Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків М. Роїк. Директор НДІ прогнозування та випробування техніки і технологій для сільськогосподарського виробництва ім. Л. Погорілого В. Кравчук застеріг учасників круглого столу: в проекті «Заміщення» заздалегідь має бути обумовлено, що вся техніка для вирощування та переробки біоенергетичної маси, опалювальні котли і супровідна апаратура будуть третього-четвертого покоління.

Підбиваючи підсумки круглого столу, Я. Гадзало і Д. Мельничук запропонували його учасникам рекомендувати до впровадження зазначений вище українсько-американський пілотний проект, що було одностайно прийнято. Схвалено також необхідність термінового створення спільної робочої групи з числа працівників НААНУ, ГО «Рада Героїв України в АПК» та представників американських компаній і університетів. Наприкінці круглого столу керівники ГО «Рада Героїв України в АПК» та НААНУ підписали меморандум про співпрацю із широкого кола проблем, включаючи і обговорювані проекти (*Михайлюта О. Біоенергетика: побачити і повірити // Сільські вісники (<http://www.silskivisti.kiev.ua/19232/index.php?n=26642>). – 2015. – 3.04).*

Інноваційні розробки та технології

2 апреля состоялась пресс-конференция на тему: «В Днепропетровске разработали систему, которая позволяет дистанционно контролировать работу электроприборов с ноутбука или мобильного телефона». Основатель и CEO бизнес-инкубатора Innovation BOX, куратор проекта «Инновационная платформа Днепропетровской области» В. Маякин; серийный предприниматель, ментор бизнес-инкубатора Innovation BOX М. Ткаченко; основатель проекта CarWash.com.ua проект – победитель Битвы стартапов 26 марта в инкубаторе Innovation BOX Я. Нелюбов; операционный директор проекта WattCMS сервис для учета и экономии энергоресурсов личный энергоменеджер для домохозяйств 2-е место на битве проектов 26 марта И. Барабоша (*МОСТ ДНЕПР – новости Днепропетровска и Украины (<http://most-dnepr.info/press-centre/archives/117288.htm>). – 2015. – 2.04).*

Відновлювані джерела енергії

Проект заміщення природного газу біомасою у комунальній енергетиці Полтавщини – приклад для інших міст. Про це йшлося на круглому столі «Створення сприятливих умов для реалізації проектів із заміщення природного газу місцевою біомасою в Миргородському та Великобагачанському районах Полтавської області», який відбувся у рамках виконання Проекту USAID «Місцеві альтернативні джерела енергії: м. Миргород».

Під час круглого столу учасникам презентували пілотний проект із реконструкції газової котельні зі встановленням біокотла на соломі, що вже реалізується в рамках Проекту USAID «Місцеві альтернативні джерела енергії: м. Миргород». Керівник Проекту, виконавчий директор Всеукраїнської благодійної організації «Інститут місцевого розвитку» Р. Тормосов наголосив: «Проект працює більше року. За цей час наші фахівці обґрунтували комплекс оптимальних техніко-економічних та організаційних проектних рішень щодо заміщення природного газу місцевою біомасою в комунальній енергетиці. Ці рішення реалізуються на практиці в м. Миргороді. Триває реконструкція пілотної котельні і до початку нового опалювального сезону мешканці будинків, які вона обслуговує, отримуватимуть тепло з соломи, зібраної на полях Полтавщини».

Наразі розроблена проектна документація на будівництво центрального складу, закуповується техніка для навантаження-розвантаження та транспортування соломи. Проекти із заміщення природного газу місцевою біомасою – це можливість зробити впевнений крок у напрямку енергетичної, а значить, і політичної незалежності не лише окремих регіонів, а і всієї країни, переконані організатори заходу.

Полтавська область зацікавлена в розвитку власного біоенергетичного потенціалу – саме тому Проект USAID «Місцеві альтернативні джерела енергії:

м. Миргород» отримав підтримку не лише в місті Миргороді. Учасникам семінару представили інвестиційні проекти заміщення природного газу місцевою біомасою у Миргородському та Великобагачанському районах. Наступний крок – розробка бізнес-планів для отримання кредитних коштів міжнародних фінансових організацій для їх реалізації, це одне з основних завдань Проекту на 2015 р.

Ще одне потенційне джерело інвестицій у біоенергетику – кошти приватних інвесторів. У ході засідання обговорили питання впровадження біопаливних проектів на засадах державно-приватного партнерства. Проект підтвердив готовність підготувати всі необхідні документи та надати допомогу в залученні приватних інвестицій у комунальну біоенергетику за умови зацікавленості місцевої влади та комунального підприємства теплопостачання.

Проект «Місцеві альтернативні джерела енергії: м. Миргород» виконує Всеукраїнська благодійна організація «Інститут місцевого розвитку» за фінансування Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Партнерами Проекту є Миргородська міська рада та Полтавська обласна державна адміністрація. Мета Проекту – пошук ефективних технічних, інфраструктурних, функціональних та інвестиційних рішень для масштабного заміщення природного газу місцевою біомасою в комунальній енергетиці, у т. ч. за рахунок перетворення біоенергетики на вигідний бізнес у сфері теплозабезпечення. До кінця 2015 р. Проект планує залучити в альтернативну енергетику інвестиції в розмірі 2,5 млн дол. США, зменшити викиди вуглекислого газу і забезпечити підвищення рівня обізнаності та позитивне ставлення громадськості до альтернативної енергетики (*Полтавська обласна державна адміністрація* (<http://www.adm-pl.gov.ua/news/proekt-zamishchennya-prirodnogo-gazu-biomasoyu-u-komunalniy-energetici-poltavshchini-priklad-dl>). – 2015. – 2.04).

Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів

Новий Закон «Про вищу освіту» містить низку новацій у сфері атестації наукових кадрів. Підготовка докторів наук і докторів філософії – це діяльність, швидше, освітня, а тому вона має регулюватися «освітнім» законом. Головний позитив – процес підготовки й атестації наукових кадрів, нарешті, отримав законодавчу основу. Адже раніше цей процес регулювався постановою уряду, а також відомчою «нормативкою». Звісно, жоден закон не може відрегулювати абсолютно всіх нюансів атестаційного процесу, тому дуже багато, як і раніше, залежить від підзаконних актів, що їх саме зараз розробляє Міністерство освіти і науки України.

У Законі України «Про вищу освіту» міститься чимало положень, які допускають неоднозначні тлумачення. Наприклад, записано, що ступені доктора філософії і доктора наук є рівнями вищої освіти (ч. 1 ст. 5), ці ступені присуджуються спеціалізованими вченими радами (ч. 6 і 7 ст. 5), при цьому такі ради можуть бути створені як при вишах, так і при академічних інститутах (п. 3

і 4 ст. 6). Однак дипломи про вищу освіту можуть видавати тільки вищі навчальні заклади (ч. 6 ст. 7). Виходить, що дипломи доктора філософії і доктора наук зможуть видавати лише вищі навчальні заклади, а ось про право видавати такі дипломи науковими установами, при яких працюють спецради, у Законі не сказано нічого. Якщо спиратися на букву закону, академічні інститути не зможуть вручати дипломи здобувачам, котрі захистилися, хоча це нонсенс.

Згідно з Законом, головним регулятором «дисертаційного процесу» буде не міністерство (як тепер), а Національне агентство забезпечення якості вищої освіти (ще не створене). Однак новий Закон не дає однозначної відповіді на запитання, який орган наглядатиме за якістю представлених дисертаційних досліджень. І взагалі, у якій формі буде цей нагляд? І навіть більше – чи буде хоч якийсь нагляд? Є тільки згадування про те, що Національне агентство забезпечення якості вищої освіти має право перевіряти роботу спецрад, а також може скасувати рішення про присудження наукового ступеня, якщо в дисертації виявиться плагіат.

Утім, агентство наділяється досить значними повноваженнями. По-перше, воно вносить у міністерство подання про затвердження положення про присудження наукових ступенів спеціалізованими вченими радами, а міністерство схвалює це положення й відправляє його на затвердження в Кабмін (підпункт 18 пункту 1 статті 13). По-друге, розробляє положення про акредитацію спецрад і проводить акредитацію спецрад (підпункт 9 пункту 1 статті 18). По-третє, контролює діяльність спецрад (підпункт 9 пункту 1 статті 18). По-четверте, через свої органи розглядає питання академічного плагіату, а також заяви й скарги на діяльність спецрад (пункт 5 статті 19). По-п'яте, може скасувати рішення спецради, якщо в захищеній дисертації виявлено плагіат (пункт 6 статті 6).

Правда, повноважень у нового агентства буде не так багато, як у колишньої ВАК. Зокрема, агентство не зможе підтверджувати (затверджувати) рішення спецрад і вирішувати, видавати диплом тим, хто захистився, чи ще почекати.

Новий Закон не встановлює конкретних механізмів і форм контролю над діяльністю спецрад. Які саме рішення можуть ухвалюватися за результатами цього контролю? Скоріше за все, найсуворішим стягненням може бути ануляція відповідної акредитації, що означає ліквідацію спецради.

Також незрозуміло, яким чином відібрати в новоявленого вченого вже виданий диплом, якщо, за результатами подальшого контролю, в його дисертації виявлено плагіат.

Новий Закон підвищує прозорість процедур у сфері атестації наукових кадрів, що є незаперечним позитивом. Зокрема, Закон вимагає, аби всі дисертації (наукові доповіді) і відкликання офіційних опонентів розмішувалися на офіційних веб-сайтах вищих навчальних закладів та наукових установ, при яких працює спецрада (п. 5 ст. 6). Однак не сказано, коли саме ці документи мають розмішуватися – до захисту чи після. А це ж важливо. Цілком очевидно, що дисертація має розмішуватися, як мінімум, за місяць до публічного захисту, щоб спеціалісти могли з нею ознайомитися й подати обґрунтовані зауваження.

Потрібен і механізм контролю за виконанням цієї вимоги.

Крім того, було б бажано, щоб розміщувалася не тільки дисертація (наукова доповідь), а й інша інформація, важлива з погляду атестації: дата і час захисту (щоб на засідання змогли прийти зацікавлені експерти), перелік наукових праць, інформація про апробацію результатів дослідження на солідних міжнародних конференціях (саме апробацію, а не просте розміщення тез), довідки (або інші дані) про впровадження отриманих результатів, відомості про профільну освіту здобувача, досвід роботи за фахом, результати складання іспитів тощо. Цікава ідея – транслювати засідання спецрад у режимі онлайн з можливістю долучитися до обговорення вчених та експертів із інших міст.

Новий закон допускає присудження ступеня доктора наук на основі не тільки захисту дисертації у формі рукопису, а й наукової доповіді, у якій мають відбиватися наукові результати, раніше опубліковані в монографії або в наукових статтях. Інакше кажучи, допускаються захисти «за сукупністю», коли замість повноцінної дисертації здобувач зможе подати у спецраду кілька десятків опублікованих наукових праць (статей і тез). На мій погляд, ця новація потребує хорошого нормативного й методичного опрацювання. Адже в рукописі дисертації відбиваються багато моментів, важливих з погляду атестації та підтвердження кваліфікації здобувача: чіткий виклад методологічної бази дослідження (інколи висвітлення цього питання забирає 20–30 % тексту), сформульовані дослідником наукові завдання (чому має передувати глибоке узагальнення наукової літератури), скрупульозне обґрунтування наукової новизни та практичної цінності отриманих результатів, результати перевірки сформульованих наукових положень на окремих об'єктах, зв'язок дослідження з пріоритетними науковими планами тощо. Далеко не в кожній монографії ця інформація є, скажемо так, у розгорнутому й стрункому вигляді, адже вважається, що монографія – це така собі думка вченого, і він має право її опублікувати. Тим більше що процедура проходження монографії несумірно простіша, ніж процедура проходження повноцінної дисертації.

Важливо передбачити, що до розгляду «за сукупністю» приймаються наукові праці, опубліковані тільки у виданнях, виключно на основі рецензій авторитетних учених.

Необхідно навести лад зі списком так званих професійних видань – ідеться про журнали, які (ніби з дозволу міністерства) можуть публікувати наукові статті. Багато вітчизняних журналів – і це ні для кого не секрет – не мають ніякої ваги в науковому світі, зокрема не підтримують процедур колегіального розгляду матеріалів, що надходять, і рецензування, не мають власного сайту, беруть з авторів гроші за публікацію, друкують відверто сумнівні матеріали.

Фактично, остаточні рішення про присудження або неприсудження вченому ступеня (освітнього рівня) прийматимуть спецради. Чітких норм про відповідальність спецради і її членів за позитивну оцінку неякісної дисертації немає. Сказано лише, що у разі виявлення в захищеній дисертації плагіату голова спецради, офіційні опоненти і науковий керівник здобувача на два роки втрачають право працювати у спецрадах, а спецрада – втрачає акредитацію.

Дуже просте рішення – перевіряти дисертаційну роботу на «антиплагіат» ще до публічного захисту. Як результат, жодна «плагіатна» робота не буде захищена. У разі впровадження цього правила перевірка має проводитися або безплатно, або за символічні гроші за рахунок установи, при якій працює спецрада.

Слід модернізувати порядок призначення опонентів (це можна зробити під час розробки підзаконних актів). Нині опоненти, як правило, призначаються з-поміж учених, які дали свою попередню згоду підтримати здобувача. Рішення про призначення того чи іншого вченого офіційним опонентом спецрада часто приймає на основі пропозиції самого здобувача, що, взагалі-то, містить у собі певні ризики. Непоодинокі випадки, коли опонентами стають не об'єктивні, компетентні й шановані вчені, а лише ті, хто готовий підтримати здобувача, хай навіть заплющивши очі на очевидні порушення. Якщо з двадцяти опитаних аспірантом учених тільки двоє погодяться підтримати дисертацію, то саме їх і запропонують призначити опонентами. Треба зробити так, щоб опонентами ставали саме вчені, котрі є найбільш компетентними фахівцями з проблематики дисертації, що захищається. А отже, їх має призначати не спецрада, а якийсь незалежний орган. В ідеалі, опонент зобов'язаний отримувати на експертизу дисертацію та інші матеріали поштою, при цьому знайомство зі здобувачем має відбуватися вже на публічному захисті (*Захарін С. Хто прийде на зміну ВАК-ДАК? // Дзеркало тижня. Україна (<http://gazeta.dt.ua/science/hto-priyde-na-zminu-vak-dak-.html>). – 2015. – 3 – 10.04).*

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

Міносвіти не залишить жодної дитини з тимчасово окупованих територій Криму і Донбасу, яка хоче здобувати українську освіту. Про це заступник міністра освіти і науки П. Полянський заявив під час брифінгу щодо врегулювання проблем громадян України зі статусом внутрішньо переміщених осіб, які внаслідок російської агресії та окупації Криму й частини Донбасу вимушено покинули свої домівки, виїхавши до інших регіонів країни.

За словами П. Полянського, ще з минулого року – від початку військового вторгнення Росії та анексії Криму – Міністерство освіти і науки України почало реагувати на виклики у сфері освіти і розробило механізми, аби українські дошкільнята, учні та студенти з Кримського півострова могли безперешкодно продовжити здобувати українську освіту.

Сьогодні дія цих механізмів поширюється також на дітей з окупованих територій Донецької та Луганської областей. Зокрема, Міністерство освіти і науки максимально спростило процедуру переведення дитини з тимчасово окупованої території до дитячого садка, школи, професійно-технічного та вищого навчального закладу, які знаходяться на підконтрольній українській владі території (лист МОН № 1/9-535 від 14.10.2014). Для цього батькам потрібно надіслати у вибраній освітній заклад лише заяву з проханням

прийняти дитину на навчання. Станом на сьогодні за межами окупованих територій навчається вже близько 46 700 учнів і дошкільнят з Донецької області та 26 500 тисяч учнів і дошкільнят з Луганської області.

Як наголосив П. Полянський, Міністерство освіти і науки України не визнає початку навчального року на тимчасово окупованих територіях, а також будь-яких паперових виробів, які видають окупаційні структури та бойовики під виглядом документів про освіту. Заступник міністра зазначив, що в цьому контексті вкрай важливим є питання цьогорічних випускників шкіл, які мають вступати до вищих та професійних навчальних закладів. Для цього їм необхідно спочатку отримати документи про повну загальну середню освіту державного зразка: «Ми пішли на безпрецедентне спрощення і дебюрократизацію процедури отримання учнями шкільних свідоцтв у 9 класі та атестатів в 11 класі. Діти можуть закріпитися за будь-якою школою, надіславши лише заяву, та пройти в ній державну підсумкову атестацію в екстернатній формі», – додав заступник міністра. Сьогодні кількість випускників, які перебувають на окупованій території Донбасу і мають намір вступати до українських університетів, є близько 3 тисяч у Донецькій області та близько 2 тисяч у Луганській. Саме для них, а також усіх 11-класників Криму, продовжено термін реєстрації на зовнішнє незалежне тестування до 20 квітня включно.

МОН підготувало і розмістило у відкритому доступі список із 1873 опорних школи, щоб спростити для учнів та їхніх батьків вибір школи для екстернатного проходження ДПА. Також підготовлено перелік зі 191 інтернатного навчального закладу, де діти за потреби зможуть перебувати на період підготовки та проходження ЗНО. Наразі триває пошук коштів, аби забезпечити в цих закладах умови проживання і харчування для дітей.

П. Полянський поінформував, що міністерству відомо про труднощі перетину учнями блокпостів, які виїжджають з окупованої території. Оскільки для екстернатного проходження ДПА учні обов'язково мають бути присутні в обраній школі на контрольованій української владою територій, МОН звернулося до МВС, СБУ та Міноборони забезпечити для учнів та їхніх батьків безперешкодний перетин українських блокпостів, аби вони могли скласти ДПА, отримати атестат державного зразка та скористатися своїм конституційним правом на вступ в українські університети (*Урядовий портал (http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248056416&cat_id=244277212). – 2015. – 31.03*).

* * *

Министерство экономического развития и торговли инициирует создание законодательной базы и технических условий для внедрения онлайн-образования в Украине. Об этом сообщила глава департамента цифровой экономики Минэкономразвития Е. Минич. По ее словам, потеря образовательной инфраструктуры на Востоке страны и в Крыму может быть компенсирована именно путем развития различных курсов и образовательных программ в режиме онлайн.

«Диплом, который вы получаете, закончив образование, дает вам пропуск на рабочие места. Это вшито в нашу государственную систему, что без официального диплома вы не можете быть приняты на работу. В этом смысле онлайн-образование является очень актуальным», – отметила глава департамента цифровой экономики.

Бывший руководитель телекоммуникационной компании «Украинские новейшие технологии» (Freshtel) Е. Минич в конце марта возглавила новосозданный департамент цифровой экономики Министерства экономического развития и торговли Украины. Новое подразделение Минэкономразвития будет заниматься развитием широкополосного доступа в Интернет, вопросами стандартизации, безопасности и доверия к цифровым и электронным услугам, внедрением электронного правительства, разработкой стандартов обучения госслужащих цифровым технологиям, поддержкой и развитием инвестиций в инновации и start-up, развитием электронной коммерции и другими IT-программами *(Новости Донбасса (<http://novosti.dn.ua/details/248625/>). – 2015. – 7.04).*

* * *

У зв'язку з реорганізацією в Україні вищих навчальних закладів, до кінця нинішнього навчального року в Кіровограді ліквідують два виша. Так, за повідомленням прес-служби МОН, за результатами обговорення Акредитаційна комісія України звернулася до МОН із пропозицією взяти під контроль процес припинення діяльності ПВНЗ «Кіровоградський інститут регіонального управління та економіки».

Закриття вишу зумовлене неможливістю надавати якісні навчальні послуги. Проте процесу ліквідації навчального закладу передують місячна комплексна перевірка Державною інспекцією навчальних закладів України. Крім того, Акредитаційна комісія прийняла рішення про анулювання ліцензії для 15 структурних підрозділів ПВНЗ «Київський університет культури» з метою подальшого закриття. Серед них – Кіровоградський факультет менеджменту і бізнесу *(Підний Кіровоград (http://rk.kr.ua/u-kirovogradi-pozbavljat-litsenzii-dva-navchalnih-zakladi). – 2015. – 4.04).*

* * *

30 березня делегація ПолтНТУ в складі керівника центру Delcam ПолтНТУ, доцента кафедри технологій машинобудування С. Кравченко, доцента кафедри технологій машинобудування О. Сорокового та аспіранта С. Ясько взяла участь у церемонії нагородження переможців 15-го міжнародного конкурсу студентських проєктів на отримання іменних премій компанії Delcam, яка відбулася в резиденції Надзвичайного і Повноважного Посла Великобританії в Україні. Четвертий рік поспіль університет серед переможців цього престижного конкурсу. На цей раз премією за друге місце відзначена робота магістра електромеханічного факультету О. Горюна (переможець стипендіальної програми Fulbright Step 2014) та аспіранта С. Ясько «Розроблення технології виготовлення щелепного імплантаційного

протезу», наукові керівники: кандидат технічних наук, доцент С. Кравченко та кандидат технічних наук, доцент О. Сороковий.

У церемонії нагородження взяли участь Надзвичайний і Повноважний Посол Великобританії в Україні С. Сміт, представники компанії Delcam plc (Великобританія) – С. Мофет та Х. Хемфріс, Н. Погодаєва, директор університетської програми Delcam, представники вищих навчальних закладів – учасники програми «Передові технології Delcam для університетів України» (*Науковці з ПолтНТУ здобули 2-ге місце міжнародного конкурсу наукових проектів з моделювання від Британської компанії Delcam//Новини Полтавщини (<http://np.pl.ua/2015/03/naukovtsi-z-poltntu-zdobuly-2-he-mistse-mizhnarodnoho-konkursu-naukovyh-pro>). – 2015. – 31.03)*

* * *

26 березня в стінах Рівненського інституту Університету «Україна» відбулася III Науково-практична конференція «Людина і суспільство: економічний та соціокультурний розвиток». Директор інституту О. Ладюк розпочала конференцію словами видатного французького письменника В. Гюго: «Велич народу не вимірюється його чисельністю, як велич людини не вимірюється її зростом; єдиною мірою служить її розумовий розвиток і її етичний рівень.»

Цей вислів став ключовим для конференції: саме розумові надбання та рівень освітніх здобутків презентували наукові співробітники, викладачі, студенти та аспіранти зі всієї України.

Конференція відбувалася в декілька етапів. Спочатку свої доповіді на актуальну тематику презентували кандидати наук та наукові співробітники на пленарному засіданні. Пізніше присутні розподілилися на секції, де обговорювали різні питання у вузькому колі (*У Рівненському виші пройшла наукова конференція // Віче (<http://www.viche.lutsk.ua/u-rivnenskomu-vyshi-proyshla-naukova-konferenciya-id24661/>). – 2015. – 2.04).*

Наука і влада

Кабінет Міністрів України затвердив порядок використання коштів на виконання загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми у 2013–2017 роках. Про це йдеться в постанові Кабміну № 158 від 31 березня.

Бюджетні кошти планується спрямувати на здійснення дистанційного зондування Землі з космосу, удосконалення космічних систем телекомунікації та навігації, здійснення космічної діяльності в інтересах національної безпеки та оборони і проведення наукових космічних досліджень.

А також на створення космічних комплексів (розробка перспективної космічної техніки, технологічне забезпечення створення ракетно-космічної техніки, науково-технічне супроводження створення перспективної ракетно-космічної техніки), поглиблення міжнародного співробітництва в космічній

сфері та виконання бюджетних зобов'язань минулих років, узятих на облік органами Казначейства.

Згідно з постановою, Державне космічне агентство забезпечує задоволення суспільних потреб у сфері дистанційного зондування Землі, розвиток системи координатно-часового та навігаційного забезпечення, розробку інтегрованої багатофункціональної системи контролю та аналіз космічної обстановки.

А також підготовку до запуску космічної системи «Мікросат-М», виконання науково-освітніх і перспективних наукових програм, технологічне та науково-технічне супроводження створення перспективної ракетно-космічної техніки.

І, крім того, складає та затверджує план науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт відповідно до завдань і заходів даної програми із зазначенням обсягів їх фінансування за рахунок бюджетних коштів.

27 березня цього року з космодрому Байконур стартувала ракета-носій «Союз-ФГ» із транспортним пілотованим кораблем «Союз ТМА-16М», який доставить на Міжнародну космічну станцію (МКС) екіпаж 43/44-ї експедиції (*Корреспондент.net (http://ua.korrespondent.net/ukraine/3500418-uriad-ukrainy-vydilyv-hroshi-na-kosmichnu-prohramu). – 2015. – 6.04).*

Проблеми інформатизації

Матеріали до Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація» (м. Київ, НБУВ, 6-8 жовтня 2015 р.)

О. Ворошилов, канд. іст. наук, ст. наук. співробітник НБУВ

Інформаційно-аналітичний чинник у діяльності сучасної бібліотеки

В сучасних умовах глобалізації, прискорення темпів суспільного розвитку та формування інформаційного суспільства перед бібліотечними установами постало завдання переходу від традиційної парадигми обслуговування, що до недавнього часу базувалося переважно на представленні користувачам документів на паперових носіях, до виконання функцій активного суб'єкта інформаційного процесу, який виконує роль не лише важливого посередника між усе зростаючими обсягами продукованої суспільством різноманітної інформації, глобальними інформаційними ресурсами й користувачами, а й продукує власну суспільно значиму інформаційну продукцію, що розкриває наявні інформаційні фонди, аналізує глобальні масиви нової інформації, в тому числі й у системі інтернет-ресурсів.

Як показує практика інформаційно-аналітичних структур провідних бібліотек, вектор розвитку інформаційно-аналітичної діяльності, удосконалення

її технологій відповідно до запитів її користувачів спрямований на активізацію ефективного використання науково-інтелектуальних напрацювань у процесі продукування аналітичних матеріалів, виконання аналітичних розробок різних рівнів складності.

В Україні необхідним потенціалом для здійснення цієї функції володіють інформаційно-аналітичні центри наукових бібліотек, до яких у складі НБУВ можна віднести Службу інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ), Національну юридичну бібліотеку (НЮБ) та Фонд президентів України (ФПУ). Підключеність до всесвітньої мережі Інтернет надало змогу цим структурам отримувати нову інформацію фактично в режимі онлайн. Використання фондів НБУВ дає змогу визначати місце нової інформації в загальному інформаційному полі, класифікувати її та ефективно використовувати для створення синтезованого науково обґрунтованого інформаційного продукту, який би максимально задовольняв інформаційні потреби користувачів. У результаті інформаційні підрозділи НБУВ стають активними складовими процесу інформаційного виробництва, що сприяє прискоренню суспільного прогресу.

Крім того, поєднання наукової та прикладної складових у діяльності СІАЗ, НЮБ та ФПУ сприяє оперативному впровадженню в практичну діяльність результатів останніх наукових досліджень, що в результаті підвищує ефективність створюваного інформаційного продукту.

На сучасному етапі в роботі інформаційних підрозділів НБУВ дедалі більшої ваги набуває саме інформаційно-аналітична діяльність, яка полягає не лише в інформуванні користувача, а й у виробленні нової синтезованої інформації. Розвиток інформаційних продуктів і послуг відбувався в цих підрозділах НБУВ шляхом поглиблення рівня перетворення інформації первинних документів, що свідчить про поступове збільшення наукоємності їх інформаційно-аналітичної діяльності.

Аналіз матеріалів ЗМІ та інтернет-матеріалів щодо основних суспільно-політичних та економічних процесів в українському суспільстві співробітниками СІАЗ, НЮБ та ФПУ забезпечує насамперед розв'язання таких завдань:

- отримання достовірної й об'єктивної інформації щодо перебігу цих процесів, у тому числі і в регіональному аспекті;
- виявлення суспільно-політичних, соціально-економічних, науково-технічних та інших проблем;
- моніторинг інформаційного простору;
- системний аналіз одержаної інформації;
- забезпечення органів управління, установ і організацій, громадян інформацією, одержаною при здійсненні моніторингу;
- виявлення чинників, що спричиняють суспільно-політичні, економічні й соціальні загрози в даний час і в перспективі.

За результатами аналізу даних матеріалів постійно формується інформаційно-інноваційний масив. Зокрема, лише протягом минулого (2014) року співробітниками інформаційних підрозділів НБУВ було підготовано понад

380 інформаційно-аналітичних розробок, присвячених найбільш суспільно значимим питанням життя Української держави.

Вдосконалення методів та форм аналізу доступних джерел інформації, а відповідно й системи інформаційно-аналітичного забезпечення в цілому, максимально ефективно інформування про перебіг основних суспільно-політичних та економічних процесів в Україні та можливі шляхи їх розвитку, а також слугування інформаційним джерелом щодо можливостей провадження відповідної діяльності в Україні всіма зацікавленими суб'єктами сприяє забезпеченню комплексного аналізу суспільно значимих процесів, допомагає у виробленні доцільних і обґрунтованих пропозицій для прийняття рішень щодо здійснення відповідної діяльності на всіх рівнях і в усіх сферах державного управління.

Практика бібліотек у сфері виробництва інформації про інформацію на сьогодні проявилась у досить широкому спектрі видів інформаційно-аналітичних продуктів, оптимальних для інформаційного забезпечення органів державної влади та місцевого самоврядування. На сьогодні основні види інформаційно-аналітичних продуктів розподіляються за методом опрацювання інформації (фактографічні, реферативні, повнотекстові матеріали, інформаційно-аналітичні, аналітичні, експертно-прогнозні); за багатоцільовим призначенням інформації (тематичні, проблемно-орієнтовані БД за галузями суспільної діяльності, за об'єктами аналітичних досліджень, за персоналіями тощо).

Тематичний спектр створюваних бібліотеками БД є різноманітним і відповідає інформаційним запитам органів державної влади. Критеріями оцінки інформації БД стали її актуальність, наукова і пізнавальна цінності, а також результати запитів органів державної влади.

Водночас з огляду на стрімкий розвиток інформаційного середовища соціальних медіа постає завдання відпрацювання методик залучення розміщеної в ньому інформації в процес підготовки інформаційно-аналітичної продукції, зокрема впровадження в практику інформаційно-аналітичної діяльності використання технологій моніторингу інтернет-інформації соцмереж.

Загалом же можна говорити про те, що завдяки зусиллям фахівців інформаційних підрозділів НБУВ вироблена методологія інформаційно-дослідної роботи для продукування нової інформації (знань) шляхом аналізу змісту інформаційних матеріалів про стан і тенденції розвитку суспільних процесів на основі застосування передових методів моніторингу, збільшення аналітичної та прогнозної складової в інформаційно-аналітичному напрямі бібліотечної діяльності з метою вдосконалення видової структури інформаційно-аналітичних продуктів (наявність висновків, рекомендацій, прогнозів, нових ідей тощо), використання електронних інформаційних технологій для реалізації цих завдань.

Весь досвід діяльності СІАЗ, НЮБ та ФПУ останніх років свідчить про об'єктивну зумовленість трансформації суто інформаційної діяльності бібліотек у інформаційно-аналітичну, а сама інформаційно-аналітична робота в бібліотеці

в поєднанні з розвитком дистантних форм обслуговування користувачів, удосконаленням активних форм позиціонування бібліотечних структур на інформаційних ринках створює беззаперечні перспективи утвердження бібліотечної діяльності в суспільній практиці як важливого інструмента інформатизації в сучасній Україні.